

บทที่ 5

สิ่งที่มีผลต่อศักยภาพชุมชน

จากการศึกษาถึงรูปแบบคุณค่าทางกายภาพ สังคมวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์แล้ว การศึกษาถึงปัจจัยต่างๆที่มีผลต่อศักยภาพของชุมชนเรือนแพในพื้นที่ศึกษาตั้งแต่เรื่องปัญหาที่เกิดขึ้นในพื้นที่ศึกษาตลอดจนการรู้ถึงบทบาทของคนที่กระทำต่อชุมชนในรูปแบบต่างๆที่คนในพื้นที่ คนนอกพื้นที่หรือบทบาทจากทางราชการกับพื้นที่ศึกษาว่าเป็นอย่างไร จะทำให้สามารถทราบถึงศักยภาพชุมชนที่แท้จริง เพื่อนำสู่การวางแผนงานจริงที่จะเกิดขึ้นในพื้นที่ศึกษาได้

5.1 สภาพปัญหาที่เกิดขึ้นกับชุมชนเรือนแพในพื้นที่ศึกษา

สภาพปัญหาในชุมชนแพนั้นนับก่อนจากกลจักรที่สำคัญทางสภาพสังคมโดยตรง มีการย้ายถิ่นฐานออกไปจากชุมชนแพ ทำให้จำนวนลดลง และบางหลังก็ร้างทำให้ขาดการดูแลรักษาในแง่สถาปัตยกรรม เนื่องด้วยที่ย้ายขึ้นบกนั้นเพราะมีการประกอบอาชีพใหม่และย้ายครอบครัวไปเพราะฐานะขึ้นเป็นต้น บางทีบรรดาเด็กก็ไปศึกษากันหมดทำให้แพขาดชีวิตชีวาของชาวชุมชนกับนำไป

5.1.1 สภาพปัญหาทางกายภาพ

ปัญหาทางกายภาพในชุมชนเรือนแพที่นี้เป็นปัญหาสำคัญอันดับแรกที่จะส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงชุมชนโดยตรง เพราะชุมชนแพจะรับรู้ได้ทันที ซึ่งจากประเด็นปัญหาทางกายภาพต่างๆอาจส่งผลถึงแง่ลบทางจิตใจของชุมชนชาวแพตัวอย่างเช่น การสัมภาระณและจากการสอบถามบ้าน้อย เทียยี่ (อายุ 70 ปี) ซึ่งเป็นคนในชุมชนเก่าแก่อยู่มานานก็ได้ทราบปัญหาจากคนในชุมชนโดยตรงว่า “เป็นชาวแพอยู่ยธาตั้งแต่ยังเด็ก ไม่ชอบขึ้นบกชอบอยู่ในเรือนแพเพราะเย็นสบายดี น้ำก็ไม่ต้องซื้อ บ้านก็ไม่ต้องกลัวไฟไหม้ หากทางราชการไม่บังคับให้เรือถอนก็จะไม่ไปไหน แต่เวลานี้จำนวนแพลดลงเรื่อยๆ เพราะเรือนแพสวยๆ จะมีผู้ซื้อหรือนำไปสร้างที่อื่น อีกทั้งลูกหลานชาวแพที่ได้ไปเล่าเรียนก็ไม่ชอบกลับมาอยู่แพ ซึ่งกำลังก่อให้เกิดเป็นปัญหาของชุมชนแพที่นี้” จะเห็นได้ถึงปัญหาบางประการที่กำลังเกิดขึ้นทั้งเรื่องการไล่ที่ของราชการหรือการเริ่มมีแนวโน้มในการทิ้งถิ่นฐาน และอีกการสัมภาระณหนึ่งของครูปูรอรอบ พัฒนินทัย (หลานคุณยายเทียยี่) ท่านได้เล่าถึงการเปลี่ยนแปลงของสายน้ำในปัจจุบันว่าเปลี่ยนไปจากเดิมมากเนื่องจากแม่น้ำสะแกกรังเริ่มที่จะนิ่ง ไม่ได้ไหลเอื่อยเหมือนเช่นแต่ก่อน อาจเป็นเพราะมีชาวแพเข้ามาอยู่หนาแน่นมากกว่าเดิม จึงทำให้มีการทิ้งของเสียมากขึ้น น้ำดื่มจึงต้องนำมาจากน้ำบาดาลแทนน้ำจากลำน้ำ และยามเกิดลมพายุฝน สายน้ำมีความน่ากลัวขนาดแพบางหลังโดยพายุพัดกระหน่ำจนแพล่มก็มีหรือยามหน้าน้ำลง แพก็จะลอยไปติดถึงริมฝั่ง เพราะบริเวณคุ้งตรงนี้มีที่ตื้นเขิน และลำน้ำเป็นสีเขียวขุ่นส่งกลิ่นฉุน บริเวณใกล้ตลาดเทศบาล สร้างความเดือดร้อนให้แก่ชาวแพ คล้ายทุกชีวิตจะหยุดนิ่งดังสายน้ำ แม้แต่ปลาในธรรมชาติหลายชนิด ก็ดูจะหายไปจากลำน้ำสะแกกรัง หลายๆอย่างทำให้เราได้ทราบว่าชาวแพกำลังประสบปัญหาบางประการอยู่ นอกนี้อาชีพชาวแพในอดีตก็ได้เริ่มเลือนหายไป ชาวแพส่วนใหญ่ของ

แม่ น้ำสะอาดที่เหลือโดยมากเป็นคนแม่คนแก่และเด็ก คนหนุ่มสาวได้จากไปทำงานยังต่างถิ่นเป็นส่วนใหญ่ วิถีชีวิตชาวแพในปัจจุบันจึงมีแต่ความเรียบง่าย ปราศจากการเคลื่อนไหวในทางเศรษฐกิจเหมือนอดีตกาล ปัญหาเหล่านี้จะส่งผลกระทบต่อคุณค่าทางสถาปัตยกรรมของเรือนแพ เพราะขาดความเอาใจใส่และรื้อทิ้งบ้างด้วย ปัญหาข้างต้นก็จะทำให้งานเรือนแพในวงการสถาปัตยกรรมค่อยๆ เลือนหายไป ถ้ายังไม่ช่วยกันรักษา บางที่เรือนแพสวยๆ ในบริเวณนี้ยังถูกซื้อไปตั้งลอยน้ำที่อื่นเลย (จากคำบอกเล่าของคนในชุมชนเรือนแพ)

จากทั้งหมดข้างต้นนี้เป็นเพียงแง่ปัญหาบางส่วนที่เกิดโดยเป็นข้อมูลจากชาวชุมชนเอง แต่ความจริงแล้วยังมีปัญหาในแง่อื่นๆ อีกที่จะส่งผลกระทบต่อคงอยู่ของชุมชนเรือนแพที่นี่ ซึ่งเราพอสรุปประเด็นปัญหาที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางกายภาพได้ดังนี้

5.1.1-ก ปัญหาจากสภาพแวดล้อมชุมชนในพื้นที่ศึกษา

ก. ปัญหาสภาพน้ำ

ปัญหาจากสภาพสภาพน้ำนั้นเป็นตัวแปรสำคัญตัวหนึ่งต่อการอยู่รอดต่อไปของชุมชนชาวแพในพื้นที่ศึกษา เพราะชุมชนเรือนแพเองก็ตั้งอยู่ในลำน้ำแห่งนี้ ถ้าลำน้ำมีปัญหาชุมชนแพก็จะอยู่ไม่ได้ ซึ่งทุกฝ่ายตั้งแต่ภาครัฐ เอกชนและชาวชุมชน ควรหามาตรการช่วยกันแก้ไขปัญหานี้ ซึ่งปัญหาลักษณะมีดังนี้

ก.1 ปัญหามลภาวะทางน้ำ

ปัญหาการกอมลภาวะลงสู่แม่น้ำสะอาดโดยประชากรในชุมชนชาวแพจะเป็นปัญหาใหญ่และเป็นปัญหาหลักที่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมให้แก่แม่น้ำสะอาดโดยตรงซึ่งถึงแม้จริงๆ ในปัจจุบันจะไม่ได้รุนแรง แต่ก็ยังมีแนวโน้มความรุนแรงที่จะเกิดขึ้นได้ เพราะโดยข้อเท็จจริงแล้วปัญหาการกอมมลพิษลงสู่แม่น้ำสะอาดบางส่วนหนึ่งนั้นก็มาจากชุมชนเมืองอุทัยธานีด้วย ปัญหาการกอมลภาวะลงสู่แม่น้ำของประชากรในชุมชนชาวแพก็เกิดขึ้นจากการดำรงชีวิตประจำวันของชาวแพเอง ซึ่งต้องมีความสัมพันธ์กับแม่น้ำสะอาดโดยตลอดเวลา เช่น การอาบน้ำ การขับถ่ายสิ่งปฏิกูล การซักทำความสะอาดเสื้อผ้า ตลอดจนการประกอบอาหารและล้างภาชนะเกือบทุกกิจกรรมที่เกิดขึ้นในแต่ละวันของเสียต่างๆ เหล่านี้ที่เกิดขึ้นจะถูกระบายลงสู่แม่น้ำสะอาดทั้งสิ้น ซึ่งไม่ได้ส่งผลกระทบต่อมากเท่ากับปัญหาจากชุมชนบนตลิ่ง และปัญหามลภาวะต่างๆ เหล่านี้จะเพิ่มความรุนแรงของปัญหาในช่วงฤดูร้อนซึ่งน้ำในแม่น้ำสะอาดจะมีปริมาณน้อยกว่าปกติ

จากการศึกษาในเรื่องของปริมาณสิ่งขับถ่ายและน้ำเสียตลอดจนขยะทำให้เราทราบได้ว่าชุมชนชาวแพบริเวณแม่น้ำสะอาดได้เป็นก่อให้เกิดมลภาวะลงสู่แม่น้ำสะอาดโดยตลอด ถึงแม้ว่าสิ่งขับถ่ายที่ถูกระบายลงสู่แม่น้ำสะอาดโดยตรงจะเป็นพวกอินทรีย์วัตถุที่สามารถเน่าเปื่อยย่อยสลายตัวได้ง่าย และโดยทั่วไปก็เป็นอาหารของพวกสัตว์น้ำที่อาศัยอยู่ในแม่น้ำสะอาด เช่น ปลาแขยง ปลาสวายน้ำ ปลาสร้อย ปลาเค้า ฯลฯ ซึ่งมักจะอาศัยอยู่ตามใต้ท้องเรือนแพพักอาศัยแต่ปัจจุบันจำนวนสัตว์น้ำเหล่านี้มีปริมาณลดลงทุกวัน เนื่องจากถูกจับกินเป็นอาหารและเพื่อการประกอบอาชีพประมง แต่ปริมาณของสิ่งขับถ่ายกลับไม่ได้ลดลง จึงก่อให้เกิดมลภาวะ แก่แม่น้ำสะอาดและในสุขาภิบาลวิธีการขับถ่ายอุจจาระและปัสสาวะลงสู่แม่น้ำก็คือการแพร่กระจายเชื้อโรค พยาธิไปสู่ชุมชนและอาจเป็นต้นเหตุของการระบาดของเชื้อโรคหลายๆ ชนิด และสิ่งที่เป็นห่วงนอกจากสิ่งปฏิกูลและน้ำเสีย ก็คือเรื่องขยะที่จากเกิดกิจกรรมต่างๆ ในชีวิตประจำวัน ซึ่งขยะที่เกิดขึ้นมีทั้งชนิดที่ละลายน้ำได้และไม่ละลายน้ำ เมื่อเกิดการสลายตัวก็ทำให้กลิ่นเหม็น น้ำสีดำ มีฟองก๊าซ และรวมทั้ง

กากของผงซักฟอกซึ่งสลายตัวค่อนข้างยาก ทำให้เกิดการสะสมตัวกับสารเคมีอื่นๆ จนเกิดเป็นต้นเหตุที่มาของน้ำเน่าเสีย ก่อให้เกิดมลภาวะเป็นพิษทางน้ำเกิดขึ้นได้

จากข้างต้นถึงแม้ปัญหาการเน่าเสียของลำน้ำในพื้นที่ศึกษาจะมีไม่มาก ก็เพราะชาวแพที่นี้จะช่วยกันรักษาลำน้ำกันเป็นอย่างดีด้วยถ้าลำน้ำเน่าเสียไปปลาในกระชังปลาที่ชาวแพเลี้ยงไว้ก็จะพลอยตายกันหมดก็เกิดปัญหาการขาดทุนในการประกอบอาชีพ ตัวอย่างเช่นการล้มภาชนะคุณตาลำฟิง กลิ่นจัน ที่อาศัยอยู่ที่แพที่ติดกับบริเวณตลาด บอกกล่าวว่าจริงๆ แล้วชาวแพเองเป็นกลุ่มที่ช่วยกันดูแลรักษาลำน้ำกันจริงจังอย่างตัวคุณตาลำฟิงเองก็จะช่วยภาครัฐเก็บกวาดขยะบริเวณ ทำน้ำหน้าตลาด ทุกวันวันละ 1 กระสอบ ทำมา 10 กว่าปีแล้ว เพราะถ้าไม่ช่วยกันปัญหานี้ก็จะมีผลต่ออาชีพชาวแพที่นี้หลายๆ อย่าง เช่น เลี้ยงปลา ทำสวนลอยน้ำ หรือแม้แต่ตนเองที่ทำแพร้านตัดผมติดกับตลาดเทศบาล ซึ่งถ้าน้ำเน่าแบบนี้เน่าเสียจะส่งผลถึงชาวแพโดยตรง

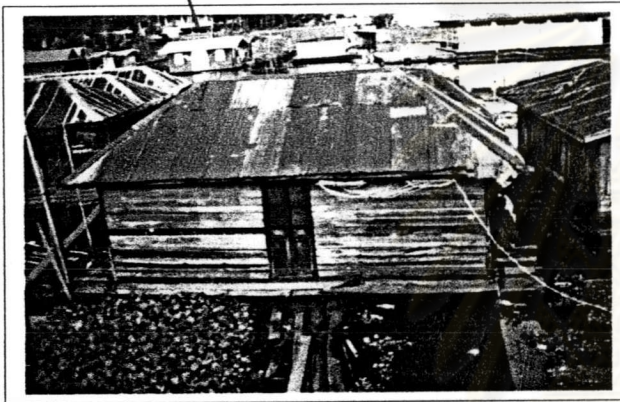
ในทางการแก้ปัญหาที่ทางจังหวัดอุทัยธานีได้มีนโยบายสิ่งแวดล้อมที่ใช้ในการก่อกมลภาวะทางน้ำที่เกิดขึ้น จากชุมชนชาวแพ จากการทิ้งขยะน้ำเสียสิ่งปฏิกูลลงสู่แม่น้ำสะแกกรังโดยตรง โดยจัดโครงการแก้ไขปัญหาการก่อกมลภาวะลงสู่แม่น้ำสะแกกรังที่เกิดจากชุมชนชาวแพ เช่น มีการจัดทำเรือเก็บขยะซึ่งออกเก็บขยะในลำน้ำพื้นที่ศึกษาวันละ 1 เที่ยว ทั้งตามลำน้ำและตามแพแต่ละหลังซึ่งจะจอดเก็บขยะกันหน้าแพเลยโดยไม่เสียค่าใช้จ่ายใดๆทั้งสิ้น ซึ่งความจริงแล้วไม่เป็นการแก้ปัญหาตรงจุดเพราะในประเด็นแล้วควรเป็นการร่วมมือกันทุกฝ่ายช่วยกันรักษาลำน้ำ (ในประเด็นปัญหาข้อนี้ถ้ามองในอีกแง่มุมหนึ่ง จะเห็นได้ว่าภาครัฐให้การช่วยเหลือแก้ปัญหาชุมชน และเป็นการสนับสนุนการคงอยู่ของชุมชน เพียงแต่เป็นการแก้ปัญหาที่ปลายเหตุ โดยขาดความร่วมมือของทุกฝ่าย เป็นเพียงนโยบายจากภาครัฐ เท่านั้น แต่ไม่ได้ขอความร่วมมือจากประชาชนชาวแพในพื้นที่ศึกษา)

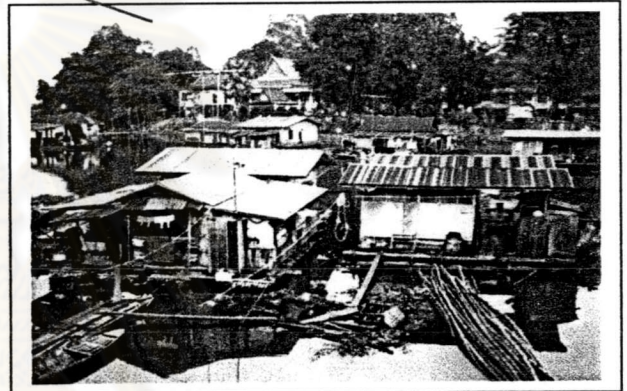
ภาพที่ 5.1 เรือเก็บขยะของทางราชการที่ออกเก็บขยะวันละ 1 เที่ยว โดยจะล่องไปตามลำน้ำ เก็บขยะตามเรือนแพแต่ละหลังถึงหน้าแพเลยทีเดียว

เหตุข้อใหญ่แห่งปัญหาข้อนี้อาจมาจาก ด้วยเหตุผลทางด้านกายภาพที่ตั้งเรือนแพที่มีกรกระจุกตัวของแพตามแหล่งและย่านสำคัญต่างๆ เช่น ที่ตลาด ที่หน้าวัด ทำให้บางตอนของพื้นที่ศึกษาที่มีความหนาแน่นของแพค่อนข้างสูงก็ทำให้เกิดมลพิษต่อลำน้ำได้บ้างเหมือนกัน คือ บริเวณหน้าตลาดเทศบาลที่มีอัตราความหนาแน่นของเรือนแพค่อนข้างสูงส่งผลต่อลำน้ำโดยตรงถ้าไม่รีบหาทางแก้ไขโดยดูได้จากกรณีที่ลำน้ำเริ่มสกปรกขึ้นกว่าสมัยก่อน ทั้งจากการขาดการดูแลและมูลเหตุสำคัญคงเพราะแหล่งที่ตั้งอยู่ใกล้ตลาดนั่นเอง ทำให้บรรดาของเสียต่างๆ ก็จะออกมากองอยู่บริเวณริมแม่น้ำ ซึ่งเป็นแหล่งที่ตั้งของเหล่าเรือนแพ และลำน้ำที่เป็นสีเขียวขุ่นส่งกลิ่นจุน บริเวณใกล้ตลาดเทศบาล สร้างความเดือดร้อนให้แก่ชาวแพ ซึ่งปัจจุบันจะสังเกตได้ว่าในบริเวณดังกล่าวเริ่มไม่มีกระชังปลาให้เห็น จะมีอยู่บ้างก็ต้องเลยขึ้นไปตอนบนลำน้ำซึ่งจะอยู่ต้นน้ำไม่ส่งผลกระทบต่อ

กระชังปลา ส่วนบริเวณปลายทางน้ำก็แทบไม่พบกระชังปลาเลย จะพบอยู่บ้างก็ต้องเลยออกไป ซึ่งปัญหานี้อาจก่อตัวจากปัญหาเล็กจนเป็นปัญหาใหญ่ได้ ต่อไปอาจเป็นเหตุต่อเนื่องให้ชุมชนเรือนแพต้องการย้ายขึ้นบกไปถ้าไม่หามาตรการจัดการกับพื้นที่

ภาพที่ 5.2 สภาพน้ำที่ไม่ใสสะอาดเหมือน
ก่อนบริเวณหน้าตลาด

ภาพที่ 5.3 สภาพความแออัด
นำไปสู่สภาวะทางน้ำที่ไม่ใสสะอาด

ก.2 ปัญหาน้ำขึ้นลงและภัยธรรมชาติ

ปัญหาข้อนี้จะขึ้นอยู่กับสภาพทางธรรมชาติ ซึ่งมีตั้งแต่เรื่องน้ำขึ้นน้ำลงมากกว่าปกติ คือว่าเมื่อน้ำลงมากแพต่างๆก็จะเกยตื้นแล้วพอน้ำขึ้นแพเหล่านี้ก็ไม่สามารถขยับขึ้นลงตามระดับน้ำได้เป็นเหตุให้แพพังเสียหายหรือบางที่เมื่อยามหน้าน้ำลงจัด แพที่ลอยออกจากที่เดิมเมื่อครั้งน้ำขึ้นก็มักจะลอยไปติดถึงริมฝั่งอีกฟากหนึ่งก็มี ซึ่งอาจเป็นเพราะบริเวณคู้ตรงนั้นมีที่ตื้นเขินมากจึงลอยกลับฝั่งเดิมไม่ได้ ต้องเกณฑ์ชาวชุมชนที่รู้จักช่วยกันดึงลากออกมาจากคู้น้ำตรงนั้น และยังมีกระแสน้ำเชี่ยวกวาดหน้าน้ำหลากมากกว่าปกติในบางปี ทำให้แพที่ไม่ได้ยึดกับหลักที่แน่นอนอาจลอยตามกระแสน้ำไปได้ จากด้วยแพในชุมชนเรือนแพที่นี้ทั้งหมดจะปักหลักทำมาหากินเป็นหลักแหล่งแล้ว ไม่มีแพหลังใดโยกย้ายทำเลที่ตั้ง ที่ค่อยล่องแพขึ้นลงตามลำน้ำเพื่อหาแหล่งทำกินหรือทำการค้าขายอย่างเช่นสมัยก่อนแล้ว นอกจากนี้ยังมีผลกระทบจากภัยธรรมชาติรุนแรงที่ถึงแม้จะเกิดน้อยครั้งแต่ก็ยังมีโอกาสเกิดอยู่บ้าง โดยสภาพภัยธรรมชาติรุนแรงที่มีผลต่อชุมชนนั้น คือ พายุที่รุนแรงซึ่งนับภัยธรรมชาติที่น่ากลัวต่อชุมชนเรือนแพที่นี้ เนื่องด้วยที่ตั้งของแพจะลอยอยู่บนแม่น้ำใหญ่ซึ่งนับเป็นที่โล่งกว้างซึ่งย่อมรับแรงลมแรงฝนได้เต็มที่โดยไม่มีสิ่งป้องกันบังลมพายุ ทำให้ยามใดเมื่อเกิดลมพายุฝนรุนแรงพัดผ่านบริเวณชุมชน เรือนแพบางหลังก็มักจะถูกทำลายพังไปหรือล่มลงก็มี นอกจากนี้ผลจากพายุนั้นก็ทำให้สายน้ำที่จากเดิมเรียบสงบกลายเป็นสายน้ำที่เชี่ยวกราดมีความน่ากลัว ส่งผลให้แพบางหลังถูกซัดจนหลุดจากหลักลอยไปหรือถูกแรงน้ำซัด

จนแพร่ระบาดก็มี เหล่านี้ทั้งหมดก่อให้เกิดผลกระทบต่อชุมชนเรือนแพทั้งสิ้นถึงแม้ว่าความถี่ในการเกิดจะน้อยก็ตามที่

ข. ปัญหาสภาพภูมิทัศน์ที่ทรุดโทรม

กล่าวคือพื้นที่ริมตลิ่งก่อนเข้าถึงเรือนแพในบางจุดมีความรกและอันตราย ก่อเกิดความไม่สะดวกสบายและไม่น่าชมมอง บางที่เป็นที่ทิ้งขยะริมตลิ่ง อย่างเช่น บริเวณหน้าวัดพิชัยปุณาราม มีการทิ้งกองเศษไม้และขยะในบางจุด รวมไปถึงมีหญ้าและวัชพืชขึ้นสูงเป็นที่ลำบากแก่การสัญจร เกิดความไม่เป็นระเบียบ หรือก่อให้เกิดอันตรายโดยอาจเป็นที่รวมของเหล่ามีจุงฉีพ ซึ่งอาจประกอบไปด้วยเหตุผลของการไม่มีไฟฟ้าแสงสว่างพอ ในพื้นที่ริมตลิ่ง ซึ่งปัญหาส่วนนี้ก็องค์ประกอบหนึ่งที่ทำให้นำไปสู่ปัญหาอื่นๆตามมา เช่น ข้ออ้างจากราชการที่มีนโยบายไล่ที่แพเพราะทำให้พื้นที่ริมตลิ่งเกิดความสกปรก ไม่เป็นระเบียบและอันตราย หรือ เป็นการไม่ส่งเสริมนโยบายการท่องเที่ยวของภาครัฐให้ทำการดึงดูดการท่องเที่ยวสู่พื้นที่ศึกษา ซึ่งปัญหาเหล่านี้จะส่งผลถึงความเสียหายของชุมชนชาวแพในที่สุด

ภาพที่ 5.4 สภาพความไม่ชวนมองของสภาพภูมิทัศน์ริมหน้าบริเวณใกล้ๆวัดพิชัยปุณาราม

5.1.1-ข. ปัญหาจากความสัมพันธ์การใช้พื้นที่ของเรือนแพในชุมชน

ก. ปัญหาพื้นที่ที่ริมตลิ่ง

จากสภาพปัญหาของการใช้พื้นที่ที่ริมตลิ่งนี้ กล่าวถึงลักษณะการใช้พื้นที่ดินริมตลิ่งอาจก่อให้เกิดปัญหาได้ และจากการที่ทราบลักษณะการใช้งานต่างๆในบทที่ 4 ก็จะทำให้สังเกตเห็นประเด็นปัญหาที่เกิดขึ้นและทางแก้ไขที่สามารถจะเกิดขึ้นได้ชัดเจนขึ้น

ปัญหาการครอบครองพื้นที่ที่ริมตลิ่ง

พื้นที่ที่ริมตลิ่งเป็นพื้นที่ส่วนหนึ่งของลำแม่น้ำสะแกกรังตามกฎหมายไม่มีใครที่จะมีสิทธิถือครอบครองได้ แต่สำหรับชุมชนชาวแพแล้วพื้นที่ที่ริมตลิ่งต่างถือเป็นนัยว่าเมื่อจอดเรือนแพพักอาศัยอยู่ในบริเวณใดกินเนื้อที่ชายตลิ่งเท่าใด ก็ย่อมมีสิทธิครอบครองพื้นที่ที่ริมตลิ่งบริเวณนั้นตามไปด้วย สิทธิการครอบครองพื้นที่ดินริมตลิ่งของชุมชนชาวแพนั้น ไม่ได้มีหน่วยงานทางราชการหน่วยใดออกเอกสารสิทธิการครอบครองให้แต่อย่างใด การ

ครอบครองเป็นการรับรู้และยอมรับในหมู่ชาวแพด้วยกัน จะไม่มีการล่วงละเมิดในการครอบครองพื้นที่ดินริมตลิ่งระหว่างกัน ชุมชนชาวแพมีทัศนคติต่อการครอบครองพื้นที่ริมตลิ่ง คือ “ชาวแพต่างเคารพสิทธิในการครอบครองพื้นที่ดินริมตลิ่งซึ่งกันและกันจะไม่ก้าวก่ายหรือละเมิดโดยพลการ เปรียบเสมือนการจับจองที่นั่งดูหนังกลางแปลงหรือดูงานมหรสพตามงานวัด เมื่อเราปูเสื่อจองที่นั่งไว้ และออกไปที่อื่น กลับมาก็ไม่มีใครมาแย่งเนื้อที่ที่เราจองไว้แล้ว” (วัณณา ภูเหล็ก, 2540 : หน้า 123)

นอกจากการครอบครองพื้นที่ริมตลิ่งเกี่ยวโยงมาจากอาณาบริเวณผืนน้ำที่จอดเรือแพพักอาศัยแล้ว การครอบครองทั้งผืนน้ำที่จอดเรือแพและที่ดินริมตลิ่งยังขยายโยงไปถึงพื้นที่บริเวณแ่งตลิ่งหรือบนตลิ่ง ซึ่งแต่เดิมชาวแพสามารถเก็บผลประโยชน์จากการมีผู้เข้ามาใช้ประโยชน์ เช่นกรณีพื้นที่บนตลิ่งที่เป็นลานบริเวณวัด พืชยปรุณารามและวัดอุโปสถารามเมื่อมีงานประจำปี เช่น งานลอยกระทง หรืองานวัดใหญ่ๆ ในอดีต ชาวบ้านจากพื้นที่ต่างๆ หรือชาวเรือแพด้วยกันก็นำสินค้าต่างๆ มาวางขาย เพราะงานวัดใหญ่ๆ ในสมัยก่อนได้มีการจัดให้มีพื้นที่บริเวณงานกว้างขวางและมีผู้คนมาเที่ยวงานมากมาย ชาวแพที่เห็นเจ้าของพื้นที่บนตลิ่งตรงบริเวณนั้นก็สามารภเก็บค่าเช่าพื้นที่วางขายสินค้าได้และเมื่อเสร็จสิ้นงาน ชาวแพที่เห็นเจ้าของพื้นที่ก็จะทำความสะอาดหน้าตลิ่งของตน แต่ในปัจจุบันนี้ทางเทศบาลเมืองอุทัยธานีได้เข้ามาดำเนินการเก็บค่าเช่าที่ตลอดแนวตลิ่งโดยเก็บค่าเช่ากับผู้ที่มาวางขายสินค้าบริเวณพื้นที่หน้าตลิ่ง ถ้ามีการจัดงานเทศกาลต่างๆ

ปัญหาการครอบครองพื้นที่ริมตลิ่งของชุมชนชาวแพ ก็มีความเกี่ยวข้องกับการใช้สอยพื้นที่บนตลิ่ง เพราะพื้นที่ริมตลิ่งที่อยู่ในความรับผิดชอบของเทศบาลเมืองอุทัยธานีที่ได้รับมอบอำนาจจากกรมเจ้าท่าให้ดูแลรักษาให้เรียบร้อย เช่น มีการก่อสร้างเพิงเป็นที่เก็บของ ฯลฯ ทำให้บางครั้งการผ่นผืนของทางเทศบาลกลายเป็นการสร้างข้อจำกัดในการพัฒนาพื้นที่ ข้อจำกัดที่สร้างความรู้สึกไม่เป็นเจ้าของบริเวณพื้นที่ริมตลิ่งของชุมชนชาวแพ เช่น ในแต่ละปีเมื่อจังหวัดอุทัยธานีมีงานประจำปีที่สำคัญๆ หรือมีบุคคลสำคัญมาเยี่ยมเยียนทางหน่วยงานราชการจะมอบหมายให้ทางทหารมาทำการปรับปรุงพัฒนาพื้นที่ริมตลิ่ง โดยการถางต้นพงหรือต้นไม้ผลที่กำลังเจริญเติบโตสูงประมาณเมตรกว่าตายหมด เพื่อให้ดูว่าภูมิทัศน์สองฟากฝั่งแม่น้ำสะแกกรังดูโล่ง มีความเป็นระเบียบเรียบร้อยและสวยงาม แต่ก็ส่งผลถึงต้นไม้อผลหรือไม้ยืนต้น ที่ชุมชนชาวแพปลูกไว้ตามแ่งตลิ่งทั่วไปเพื่อต้องการให้ต้นไม้อุดมขึ้นจะสามารถเป็นปอดของเมือง สร้างความร่มรื่นและทัศนียภาพของเมือง และยังรักษาพื้นที่ตลิ่งไม่ให้ถูกน้ำกัดเซาะพังทลายโดยง่าย งานพัฒนาพื้นที่ริมตลิ่งให้สวยงามของทางหน่วยงานราชการในลักษณะต่างๆ จึงเป็นการสร้างความขัดแย้งกับความคิดเห็นและความต้องการของชุมชนชาวแพเป็นอย่างยิ่ง

ข. ปัญหาการเช่าพื้นที่หน้าท่าเพื่อตั้งเรือแพ

ความสัมพันธ์โดยตรงของชาวแพที่สัมพันธ์กับสถานที่ลี้กเข้าไปในฝั่ง คือการเช่าหน้าท่าของสถานที่นั้น ในการขอตั้งเรือแพ โดยต้องเสียเงินเป็นรายเดือนหรือรายปีแล้วแต่ตกลง ซึ่งการเสียเงินเช่าท่าตั้งแพนี้จะมีทั้งเสียให้วัด , เสียให้ทางราชการ หรือเสียให้ทางเจ้าของท่าเป็นสามลักษณะ ตามปกติถ้าที่หน้าท่าไหนไม่มีเขตบ้านเรือนอยู่ก็จะต้องเสียเงินค่าเช่าหน้าท่าเพื่อตั้งเรือแพของชาวแพทั้งหมดให้กับทางราชการ ยกเว้นหน้าท่าไหนที่อยู่ในเขตพุทธาวาสหรือวัด ก็จะมาเสียเงินค่าเช่าหน้าท่าเพื่อตั้งเรือแพนั้นให้กับวัดนั้นแทน ซึ่งในกรณีนี้ถือเป็นการผิดระเบียบราชการ เพราะการตั้งเรือแพในหน้าน้ำไทยก็ผิดกฎหมายอยู่แล้ว จึงทำให้อาจเกิดปัญหาความซ้ำซ้อนที่เรือแพแต่ละหลังต้องเสียค่าใช้จ่ายให้กับองค์กรต่างๆ และบ้านเรือนริมตลิ่งบริเวณที่ตั้งเรือแพ

ซึ่งค่าใช้จ่ายตรงนี้เหมือนเป็นการเก็บส่วยค่าที่ จากปัญหาตรงนี้นั้นอาจเป็นปัญหาให้เรือนแพย้ายขึ้นบกกันหมดก็ได้ ดังนั้นเมื่อถ้าทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐ เอกชน และชุมชนชาวแพเห็นถึงความสำคัญของชุมชนเรือนแพที่นี้ว่าสมควรค่าแก่การคงอยู่ต่อไป ควรมีการร่วมมือกันหาข้อตกลงหรือมาตรการที่ชัดเจนและมีหน่วยงานดูแลรับผิดชอบโดยเฉพาะ จากข้างต้นนี้พอจะอธิบายการเช่าที่หน้าของแต่ละแบบได้ดังนี้

ลักษณะแรกของการเช่าหน้าทำแถบหน้าวัดไหนจะการเสียเงินให้กับวัดนั้น ซึ่งในพื้นที่ศึกษามีอยู่สามวัดคือ วัดอุโปสถาราม(วัดโบสถ์) ,วัดพิชัยปรณาราม และวัดธรรมโฆษก(วัดโรงโค) แต่วัดธรรมโฆษกนั้น(ปัจจุบันได้รับการจดทะเบียนเป็นโบราณสถานแล้ว)อยู่ลึกริมน้ำเข้าไปในผืนดินจึงติดหน้าทำจึงไม่ได้เงินในส่วนนี้ โดยการเสียเงินเช่าหน้าทำส่วนใหญ่จะเสียเป็นรายปี แต่ถ้าเกิดมีการตกลงกันต่างหากก็จะมีเสียเป็นรายเดือนก็มี โดยปกติการเช่าที่หน้าทำวัดทั้งสองจะมีอัตราการเสียเงินค่าเช่าที่หน้าทำ ปีละ 200-1,000 บาทแล้วแต่ขนาดและพื้นที่ แต่บางที่ก็ขึ้นอยู่กับการตกลงกับวัดด้วย อย่างเช่นเรือนแพของคุณองงค์(แพเลขที่ 298) ซึ่งอยู่แถบหน้าวัดพิชัยปรณารามตกลงที่จะจ่ายเป็นเดือนเดือนละ 60 บาทและถ้าบางที่วัดมีงานบุญของวัด คุณองงค์ก็จะช่วยงานบุญนั้นด้วยการเลี้ยงน้ำวัดเพราะมีอาชีพเสริมเป็นร้านขายน้ำและน้ำแข็งบนตลิ่งหน้าวัดนอกจากเลี้ยงปลาในกระชังที่เป็นอาชีพหลัก ทำให้ในเดือนนั้นวัดก็จะไม่เก็บค่าเช่าที่หน้าทำจากคุณองงค์

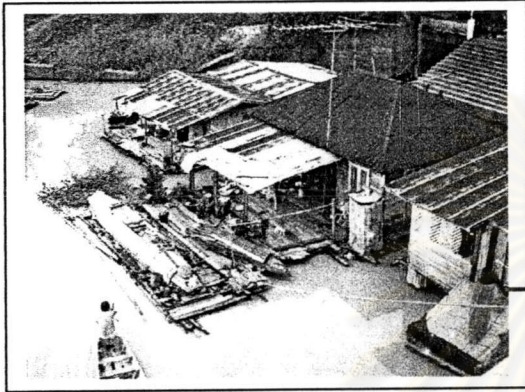
ภาพที่ 5.5 แสดงเรือนแพที่เช่าที่หน้าทำของวัดพิชัยปรณาราม

วัดพิชัยปรณาราม

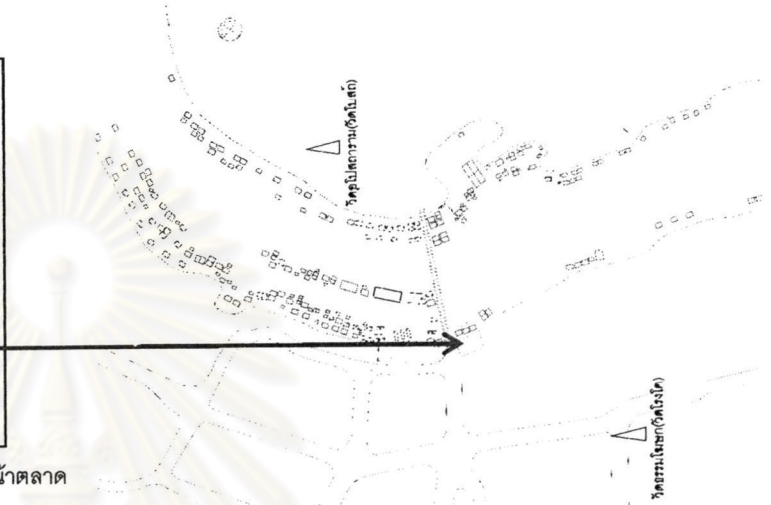

ภาพที่ 5.6 แสดงเรือนแพที่เช่าที่หน้าทำของวัดอุโปสถาราม

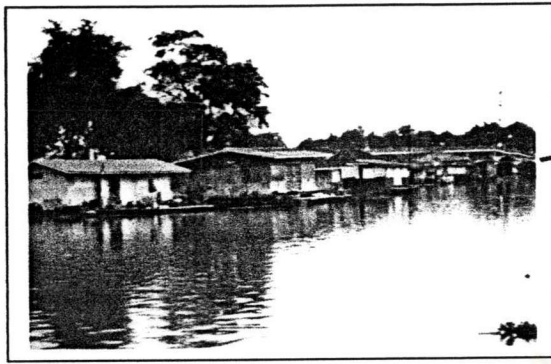
ลักษณะที่สอง การจ่ายเงินค่าเช่าที่หน้าท่าให้กับทางราชการ โดยที่หน้าท่านั้นจะอยู่ในหน้าท่าที่ว่างหรือรกร้าง (แต่หน้าท่าของหน่วยงานราชการไม่มีแพมาจอดเพราะไล่ที่แล้วทำทางเดินปูน ซึ่งจะกล่าวถึงในเรื่องประเด็นปัญหาของชุมชนในบทต่อไป) โดยจะมีอัตราการเสียเงินค่าเช่าที่หน้าท่า ปีละ 200-1,000 บาทเช่นกันแล้วแต่ขนาดและพื้นที่

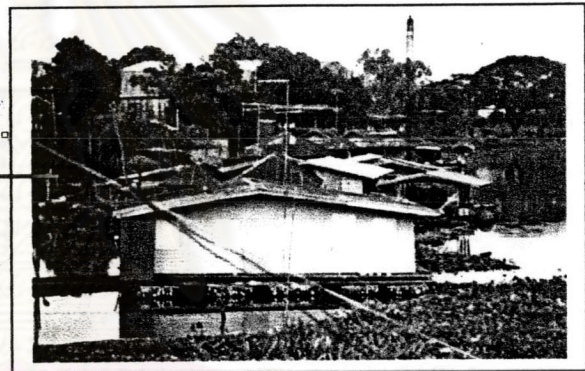
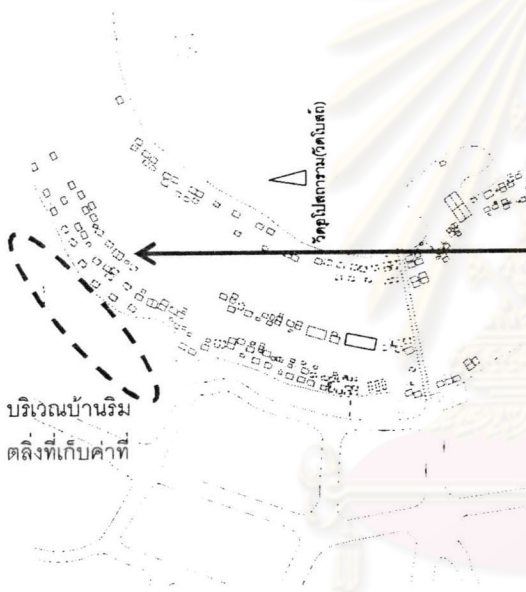
ภาพที่ 5.7 แสดงเรือนแพที่เช่าที่หน้าท่ากับราชการบริเวณหน้าตลาด

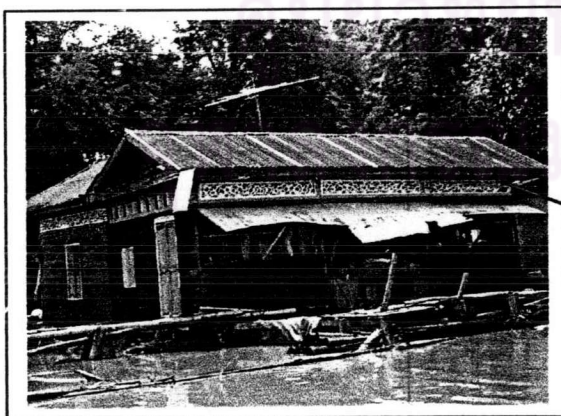
ลักษณะที่สามการจ่ายเงินค่าเช่าที่หน้าท่าให้ทางเจ้าของท่า ซึ่งส่วนใหญ่จะปลูกบ้านอยู่ตรงนั้น แล้วชาวแพก็จะขอใช้บ้านของเจ้าของหน้าท่าเป็นทางเดินผ่านเข้าออกหน้าแพของตน อย่างเช่น ในบริเวณริมตลิ่งที่เป็นบ้านเรือน เลย์วัดพิชัยปุณนารามขึ้นมาทางใต้ (แสดงในแผนที่ 5.1 ด้านล่างบริเวณ ZONE B) หรือในบริเวณบ้านริมตลิ่งที่เลยตลาดเทศบาลขึ้นไปทางเหนือ (แสดงในแผนที่ 5.1 ด้านล่าง ZONE A) โดยการขอตั้งเรือนแพที่หน้าท่าบริเวณนี้จะมีการเสียเงินให้กับเจ้าของที่หน้าท่านั้นๆ แต่บางที่การเสียเงินเช่าหน้าท่าก็ไม่เกิดขึ้นเมื่อเจ้าของแพได้มีความคุ้นเคยกับเจ้าของที่หน้าท่านั้นแล้ว อย่างกรณีเรือนแพของคุณสำราญ พุ่มพวง (แพเลขที่ 34) ได้ทำการเช่าที่หน้าท่าของบ้านริมตลิ่งบริเวณริมตลิ่งที่เป็นกลุ่มบ้านเรือนที่เลยวัดพิชัยปุณนารามขึ้นมาทางใต้ (แสดงในแผนที่ 5.1 ด้านล่างบริเวณ ZONE B) ซึ่งอยู่มานานแล้ว โดยแต่เดิมเสียเงินมาเรื่อยๆเป็นรายปี แต่ภายหลังมีความคุ้นเคยกับเจ้าของบ้านริมตลิ่งนั้นที่เป็นเจ้าของที่เป็นอย่างดี โดยใช้บ้านหลังนั้นเป็นทางผ่านเข้าออกแพเป็นประจำมีการช่วยเหลือเจือจุนเจ้าของที่หน้าท่านั้นอยู่เสมอจนเกิดความสนิทสนมกัน (ส่งเสริมคุณค่าทางวัฒนธรรมของชุมชนเรือนแพที่นี่) ทำให้ในปัจจุบันคุณสำราญเอง ไม่ต้องเสียเงินเช่าที่หน้าท่านั้นเลยแต่ใช้วิธีเสียแรงงานแทนโดยช่วยถางหญ้าในบริเวณและในบ้านเจ้าของที่หน้าท่า แต่ในบางแพก็ไม่ต้องเช่าหน้าท่าที่ใครเลยด้วยเป็นเจ้าของที่เองอย่างเช่น เรือนแพของป่าสุโขใจ (แพเลขที่ 16) นั้นตั้งอยู่หน้าท่าของตนเองโดยบนตลิ่งมีบ้านพักอยู่และเชื่อมต่อเรือนแพในน้ำอีก 2 หลัง (เพราะเป็นครอบครัวขยายใหญ่อยู่กันหลายคนและมีฐานะดี

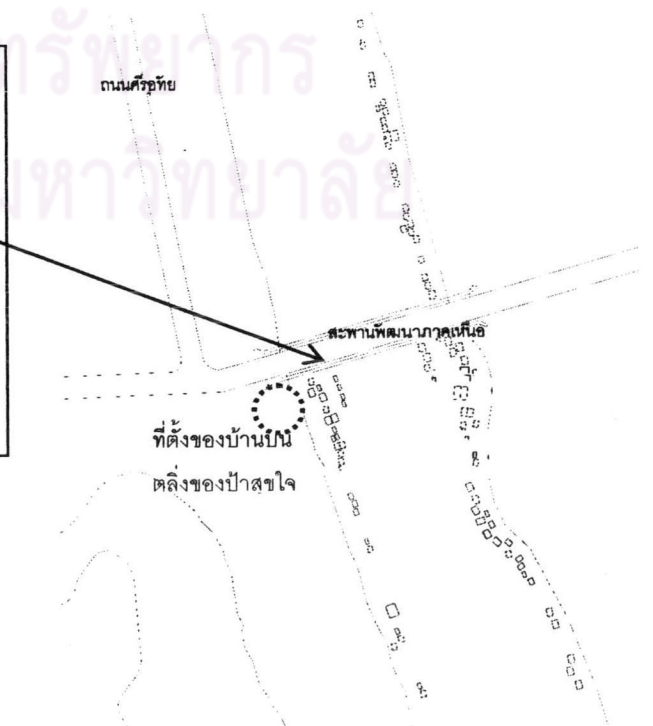
ภาพที่ 5.8 แสดงเรือนแพที่เข้าหน้าที่กับบ้านเรือนริมตลิ่ง

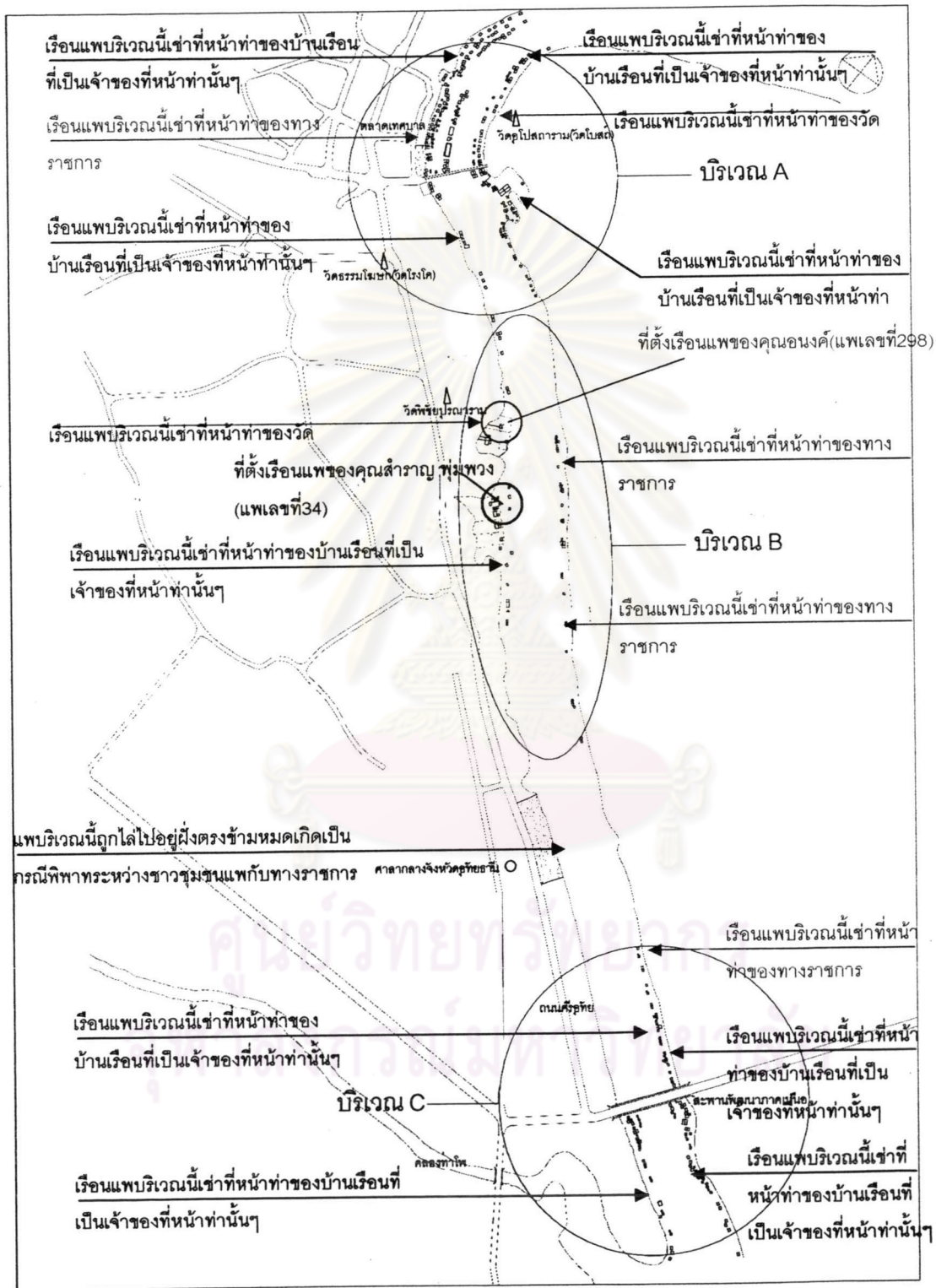
ภาพที่ 5.9 แสดงเรือนแพที่เข้าหน้าที่กับบ้านเรือนริมตลิ่ง

ภาพที่ 5.10 ภาพแสดงแพของคุณป่าสุขาใจ(แพเลขที่ 16) ที่มีวัดคอกก่อสร้างเป็นไม้สักทองทั้งหลัง มีที่หน้าทำเป็นของตนเองไม่ต้องเช่า

ซึ่งลักษณะทั้งสามนี้จะแสดงเป็นแผนที่ข้างล่างนี้

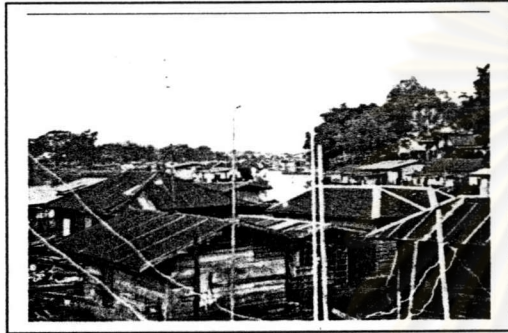

แผนที่ 5.1 แสดงแผนที่บอกจุดการเข้าที่หน้าท่าของชุมชนเรือนแพ

5.1.1-ค ปัญหาจากลักษณะเรือนแพเอง

ก. ปัญหาความหนาแน่นของแพ

การหนาแน่นของเรือนแพที่มากขึ้นและแออัดและการเปลี่ยนแปลงของสายน้ำในปัจจุบันว่าเปลี่ยนไปจากเดิมมากเนื่องจากแม่น้ำสะแกกรังเริ่มที่จะนิ่ง ไม่ได้ไหลเชี่ยวเหมือนเช่นแต่ก่อน อาจเป็นเพราะมีชาวแพเข้ามาอยู่หนาแน่นมากกว่าเดิมเป็นการขวางทางน้ำไหล และการที่แพมากขึ้นจึงทำให้มีการทิ้งของเสียมากขึ้น น้ำดื่มจึงต้องนำมาจากน้ำบาดาลแทนน้ำจากลำน้ำ นอกจากการเกิดปัญหาทางลำน้ำแล้ว การอยู่กันหนาแน่นเกินไปนี้อาจส่งผลเสียมากกว่าผลดีในบางที่ เช่น การเบียดกันของลูกบวบระหว่างเรือนแพที่ใกล้กัน ทำให้ฐานลูกบวบแตกหักเสียหาย หรือ แพที่ติดชิดกันมากทำให้แต่ละแพขาดการมีพื้นที่ส่วนตัวของแต่ละครอบครัว ซึ่งถ้าไม่เร่งแก้ปัญหาอาจกลายเป็นชุมชนแออัดได้ในอนาคต

ภาพที่ 5.11 สภาพความแออัดที่เกิดขึ้นในบางพื้นที่บริเวณหน้าตลาด

ภาพที่ 5.12 สภาพความแออัดที่เกิดขึ้นในบางพื้นที่บริเวณหน้าตลาดเทศ

ข. ปัญหาเรื่องลูกบวบฐานแพ

ปัญหาข้อนี้ค่อนข้างสำคัญเพราะเกี่ยวกับปากท้องของชาวชุมชนเรือนแพที่นี่ เนื่องด้วยอายุของฐานลูกบวบแพที่ใช้เป็นฐานรองรับแพนั้นจะมีอายุการใช้งานอยู่ประมาณ 3-5 ปีก็ต้องเปลี่ยน ต้องยึดลูกบวบใหม่ เพราะฐานลูกบวบนั้นจะสัมผัสกับน้ำตลอดเวลาทำให้ชำรุดเสียหายเร็วกว่าวัสดุโครงสร้างไม้ของเรือนไม้บนบก ยิ่งถ้าลำน้ำมีกระแสน้ำรุนแรงฐานลูกบวบนั้นก็ยิ่งชำรุดพังเร็วขึ้นไปอีก โดยการที่ต้องเปลี่ยนฐานลูกบวบใหม่สมัยก่อนนั้นมิต้องเสียค่าใช้จ่ายเพราะจะเป็นการลงแรงช่วยกันในละแวกกลุ่มเรือนแพเดียวกันที่รู้จักมักคุ้นกัน ซึ่งเจ้าของแพจะตอบแทนค่าแรงด้วยการเลี้ยงอาหาร แต่ในปัจจุบันนั้นค่าตอบแทนได้แปรเปลี่ยนเป็นเงินซึ่งต้องใช้ค่าใช้จ่ายมาก โดยลูกบวบตุกล้ำละ 30-35 บาทในปัจจุบัน และเสียค่ายึดลูกบวบอีกลำละ 5 บาท ซึ่งบางที่การเปลี่ยนลูกบวบทีหนึ่งต้องใช้ค่าใช้จ่ายสูงหมื่นบาทก็มี ถ้าแพมีขนาดใหญ่

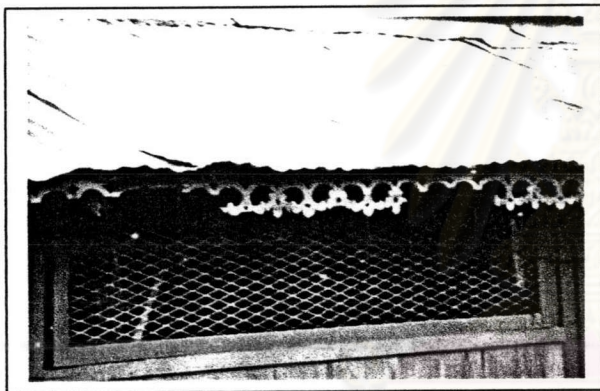

ภาพที่ 5.13 สภาพลูกบวบที่เริ่มพัง และต้องเปลี่ยน แต่จะติดที่ค่าใช้จ่ายสูง

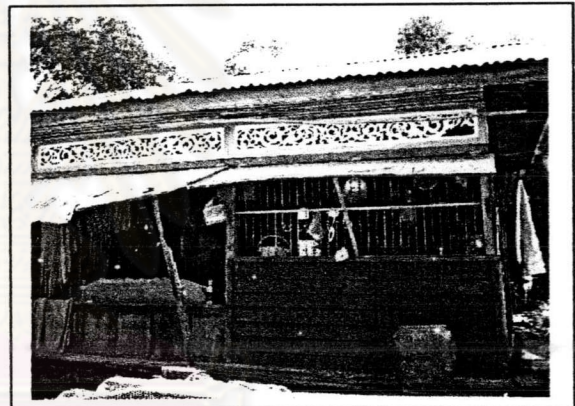
ปัญหาข้อนี้เป็นปัญหาใหญ่ที่จะทำให้ชาวแพในชุมชนต้องการจะย้ายถิ่นฐาน เพราะสู้ค่าใช้จ่ายไม่ไหว โดยจากการที่ผู้ศึกษาได้ทำการสัมภาษณ์ชาวชุมชนเรือนแพที่นั่น ส่วนใหญ่จะบอกเล่าไปในทิศทางเดียวกันว่าถ้าจะย้ายออกจากแพก็เพราะต้องเสียเงินค่าเปลี่ยนลูกบวบกันบ่อยบางที่แค่ 1-2 ปีครั้งก็มี ถ้าฐานลูกบวบชำรุดมาก โดยที่ทางภาครัฐไม่ให้ความสนใจในปัญหาข้อนี้เลยทั้งที่เป็นปัญหาใหญ่เรื่องปากท้องและการที่ชุมชนเรือนแพจะคงอยู่ได้ ชาวชุมชนเรือนแพจึงต้องการที่จะให้ภาครัฐเข้ามาช่วยจัดการปัญหาตรงนี้ให้เป็นรูปธรรมเสียที่ไม่เช่นนั้นชาวชุมชนก็คงย้ายขึ้นบกกันหมด

5.1.1-ง สภาพปัญหาทางสถาปัตยกรรม กับการอนุรักษ์

ปัญหาข้อนี้ส่งผลกับงานอนุรักษ์โดยตรง ด้วยเพราะลักษณะทางสถาปัตยกรรมที่สวยงามของชุมชนเรือนแพบางส่วนเกิดความเสียหาย โดยไม่มีการดูแลรักษาที่ดีและขาดการสนับสนุนจากภาครัฐ เพราะการดูแลรักษาที่ถูกต้องหรือการใช้งบประมาณครอบครัวมาซ่อมแซมคงเป็นไปได้ยาก ซึ่งโดยทั่วไปชาวแพก็มีภาวะผิเคื่องทางเศรษฐกิจอยู่บ้าง จึงไม่อาจรับภาระนี้ได้ทั้งหมด ถ้าไม่ได้รับการช่วยเหลือจากภาครัฐ

ภาพที่ 5.14 ภาพตัวอย่างการชำรุดของไม้ฉลุลายของแพ ศ.ศิริรักษ์

ภาพที่ 5.15 ภาพตัวอย่างการชำรุดของไม้ฉลุลายของแพ คุณรุ่งฟ้า(แพเลขที่26)

นอกจากนี้ในลักษณะของงานสถาปัตยกรรมแบบพื้นถิ่นของเรือนแพกำลังกลายสภาพจากเรือนแพไม้ที่งดงาม ประตูหน้าต่างที่เป็นไม้ ไปเป็นแบบลักษณะการใช้วัสดุที่กันแบบในชุมชนเมือง เช่น กระจก กระจกเงา แผ่นเรียบทำฝ้าเพดาน ก่อให้เกิดความไม่เหมือนกันในชุมชนขาดเอกลักษณ์ทางสถาปัตยกรรมเรือนแพของชุมชนที่นี้ไป โดยเหตุที่ช่องเปิดประตูหน้าต่างตั้งแต่ดั้งเดิมเป็นไม้นั้น เพราะไม้เป็นวัสดุที่หาง่ายในท้องถิ่น และการอยู่แพก็เย็นสบายอยู่แล้ว ชาวแพจึงนิยมเปิดประตูหน้าต่างรับลมกันตลอด ไม่จำเป็นต้องติดระบบปรับอากาศ ส่งผลให้ไม้จำเป็นต้องใช้ถูกพิกกระจกด้วยเพราะก็เปิดประตูหน้าต่างกันตลอดอยู่แล้ว ซึ่งในพื้นที่ศึกษาปัจจุบันนั้นจะมีแพบางหลังที่ใช้ลูกพิกเป็นกระจกตามอย่างสมัยใหม่อยู่บ้าง ส่งผลให้เป็นปัญหาในแง่การอนุรักษ์และความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวของแพหรือความเหมือนกันในชุมชนเดียวกันในระดับพื้นถิ่นของชุมชนที่นี้ ดังที่ได้กล่าวไปบ้างแล้วในบทที่ 4

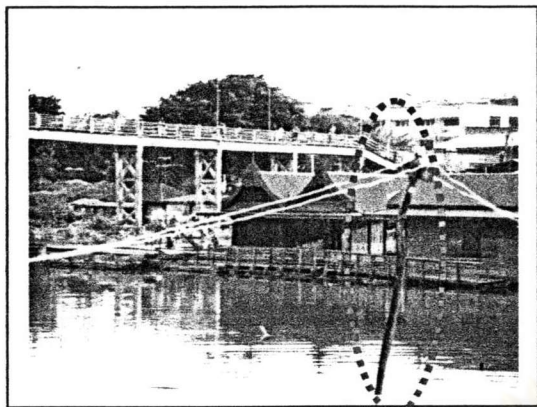
5.1.2 ปัญหาจากลักษณะสาธารณูปโภคและสาธารณูปการของชุมชนชาวแพ

เนื่องจากสภาพแวดล้อมในการตั้งชุมชนเป็นที่อยู่อาศัยของชุมชนชาวแพ มีความแตกต่างจากการตั้งถิ่นฐานอยู่อาศัยบนบก ชุมชนชาวแพจึงมีลักษณะการดำรงชีวิตที่มีเอกลักษณ์และมีความพิเศษเฉพาะตัวในการดำรงชีวิตประจำวัน และเนื่องจากชุมชนชาวแพตั้งถิ่นฐานอยู่อาศัยกันในบริเวณแม่น้ำ ทำให้ต้องถูกควบคุมโดยกฎหมายคือพระราชบัญญัติการเดินเรือในน่านน้ำไทย พ.ศ. 2546 ซึ่งกรมเจ้าท่าในสังกัดกระทรวงคมนาคมเป็นผู้ดูแลรับผิดชอบอยู่ แต่ได้รับมอบอำนาจให้ส่วนท้องถิ่นต่างๆเป็นผู้ดูแล และให้ดำเนินการไปตามกฎหมาย ซึ่งเกี่ยวข้องใช้บังคับกับชุมชนชาวแพนี้มีอยู่ 2 มาตรา คือ มาตราที่ 117 และ 119 ซึ่งจะดูแลในเรื่องการปลูกสร้างอาคารหรือสิ่งใดๆที่ปลูกสร้างล่วงล้ำเข้าไปในลำน้ำและจะดูแลเรื่องการรักษาความสะอาดจากการทิ้งสิ่งของต่างๆลงในแม่น้ำซึ่งจะเกิดผลกระทบต่อส่วนรวมขึ้นได้ ซึ่งจากการสำรวจภาคสนามและจากการสัมภาษณ์ประชากรที่อยู่อาศัยในเรือแพทำให้สามารถทราบถึงสภาพแวดล้อมในการดำรงชีวิตของชาวแพในด้านต่างๆที่เกี่ยวข้องกับสาธารณูปโภคสาธารณูปการ คือ

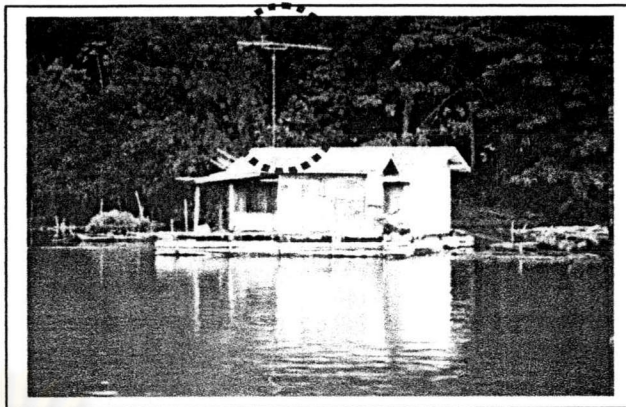
5.1.2-ก การใช้ไฟฟ้า

พื้นที่ศึกษานั้นเดิมเป็นเพียงชุมชนเล็กๆที่มีมาแต่ครั้งสมัยกรุงศรีอยุธยา และมาเจริญเป็นย่านการค้าในสมัย รัชกาลที่ 3 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ แต่ต่อมาจากเหตุเพลิงไหม้เมืองอุทัยครั้งใหญ่ในปี พ.ศ. 2478 บริเวณส่วนย่านการค้าใจกลางเมืองที่ติดกับพื้นที่ศึกษา ทำให้เมืองมีการเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่ ถนนหนทาง อาคารบ้านเรือน ระบบสาธารณูปโภคและสาธารณูปการต่างๆ ได้รับการวางผังใหม่ ซึ่งเป็นไปตามพระราชบัญญัติต่างๆที่บังคับใช้ ทำให้ตั้งแต่นั้นมาจนถึงปัจจุบันมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ทำให้ระบบสาธารณูปโภคและสาธารณูปการต่างๆในปัจจุบันมีเพียงพอพร้อมแต่ขาดการจัดการที่ดีเท่าตนเอง

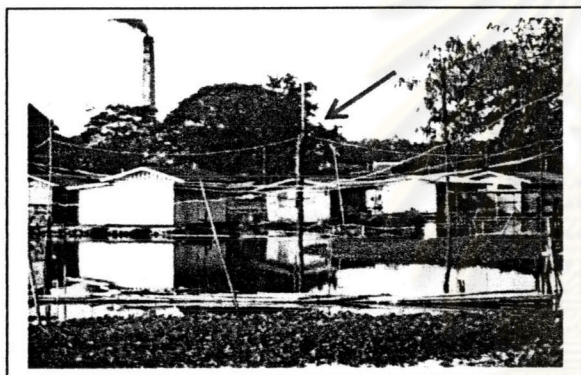
ชุมชนชาวแพเริ่มมีระบบไฟฟ้าใช้ในครัวเรือนเมื่อประมาณ ปี พ.ศ. 2507 การขอติดตั้ง การใช้กระแสไฟฟ้าของชาวแพจะถูกผูกกับเงื่อนไขว่า เรือแพขอติดตั้งใช้ไฟฟ้าจะต้องมีกาชเลขที่ทะเบียนของแพจากเทศบาลเมืองอุทัยธานี และจากข้อมูลทางเทศบาลเมืองอุทัยธานี พ.ศ. 2536 พบว่า มีเรือแพจำนวน 167 หลังที่มีเลขที่บ้าน จึงมีสิทธิขอใช้กระแสไฟฟ้าในเรือแพได้ ส่วนเรือแพจำนวน 92 หลังยังไม่มีเลขที่บ้านจึงไม่ได้รับการติดตั้งกระแสไฟฟ้าทำให้ชาวแพนี้ได้หาทางแก้ปัญหาการมีกระแสไฟฟ้าใช้ โดยการขอใช้ร่วมกับเรือแพที่ได้รับการติดตั้งไฟฟ้าซึ่งจอดพักอาศัยอยู่ใกล้เคียงกัน โดยขอใช้กระแสไฟฟ้าด้วยการดังกล่าวจะมีความยุ่งยากเป็นภาระมาก เพราะจะต้องเสียค่ากระแสไฟฟ้าแพงกว่าปกติ คือเจ้าของเรือแพที่ได้รับการติดตั้งไฟฟ้าจะคิดค่ากระแสไฟฟ้าเดือนละ 100 บาทต่อหลัง และถ้ามีเครื่องใช้ไฟฟ้าชนิดอื่นๆ ใช้ในเรือแพ เช่น ตู้เย็น โทรทัศน์ วิทยุ ฯลฯ ก็คิดเพิ่มเก็บขึ้นละ 30 -50 บาทต่อเดือน นอกจากนี้ยังขอติดตั้งการใช้กระแสไฟฟ้า ชาวเรือแพ ต้องเสียค่าจ่ายจากการซื้อสายไฟฟ้ามกกว่าปกติ และจะต้องใช้สายไฟฟ้าที่มีคุณภาพที่สามารถป้องกันน้ำได้และต้องได้ใช้ความยาวของสายไฟฟ้ามากกว่าผู้ที่อยู่อาศัยบนบก นอกจากนี้ในการเดินสายไฟฟ้ามาที่เรือแพยังเกิดสภาวะของความไม่เป็นระเบียบ มีสายไฟฟ้าห้อยระยงระยง เกะกะ เกิดทัศนียภาพไม่น่ามองในพื้นที่ศึกษา จากการศึกษาของกรมการปกครองเกี่ยวกับสภาพความเป็นอยู่ของชาวแพพบว่า จากการสำรวจชาวแพจำนวน 230 ครอบครัว มีชาวแพมีใช้กระแสไฟฟ้าใช้จำนวน 225 ครอบครัว คิดเป็นร้อยละ 97.83 และที่ไม่มีกระแสไฟฟ้าใช้จำนวน 5 ครอบครัว คิดเป็นร้อยละ 2.17

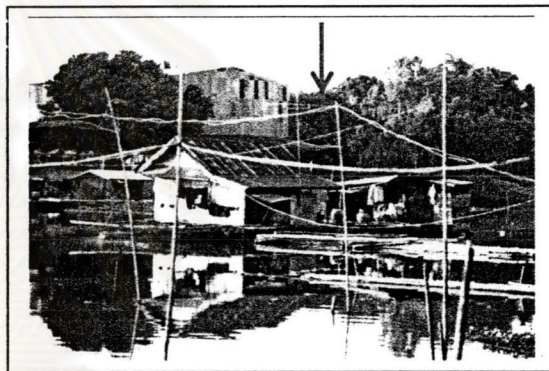
ภาพที่ 5.16 ภาพตัวอย่างความระเกะระกะของเสาไฟ

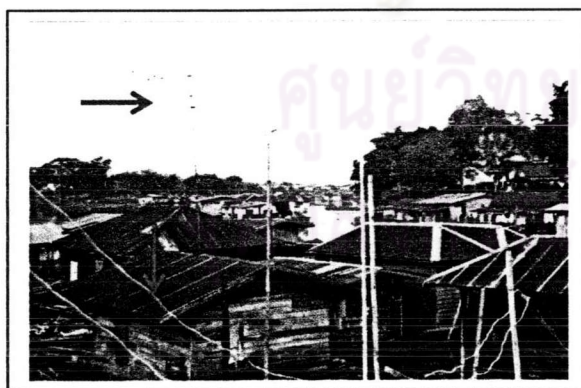
ภาพที่ 5.17 ภาพตัวอย่างความไม่น่ามองเสาอากาศทำให้ลดคุณค่าของงานสถาปัตยกรรม

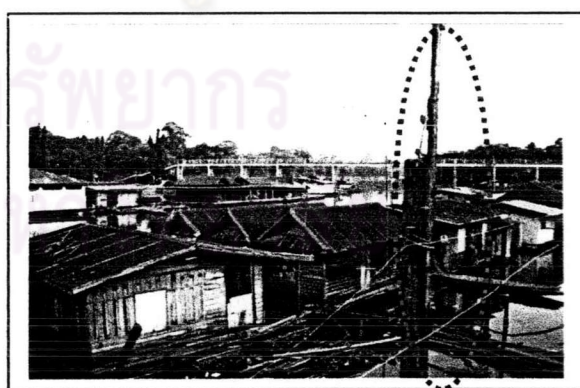
ภาพที่ 5.18 ภาพตัวอย่างความระเกะระกะของเสาไฟและสายไฟฟ้าที่ไม่เป็นระเบียบ

ภาพที่ 5.19 ภาพตัวอย่างความระเกะระกะของเสาไฟและสายไฟฟ้าที่ไม่เป็นระเบียบ

ภาพที่ 5.20 ภาพตัวอย่างความไม่น่ามองเสาอากาศแสดงความไม่เป็นระเบียบทำให้ลดคุณค่าของงานสถาปัตยกรรมและขัดกับเส้นขอบฟ้าของชุมชนที่ควรจะเป็น

ภาพที่ 5.21 ภาพตัวอย่างเสาไฟฟ้าที่ขึ้นมากลางชุมชนทำให้เกิดภาพที่ขัดกับความสวยงามของตัวสถาปัตยกรรม

5.1.2-ข การใช้น้ำในการอุปโภคและบริโภค

ด้วยชุมชนชาวแพเป็นชุมชนที่มีความแตกต่างจากชุมชนบนบก คือตั้งถิ่นฐานอาศัยอยู่กันใต้ม่าน้ำ สะแกกรัง จึงทำให้วิถีชีวิตความเป็นอยู่มีความผูกพันกับแม่น้ำมาโดยตลอด แต่เดิมประชากรในชุมชนชาวแพได้ใช้น้ำในแม่น้ำสะแกกรังในการอุปโภคและบริโภค ต่อมาเมื่อชุมชนเมืองมีความเจริญมากขึ้นกลับสร้างปัญหามลภาวะลงสู่แม่น้ำสะแกกรัง เช่น การปล่อยน้ำเสียจากชุมชนเมืองลงสู่แม่น้ำสะแกกรัง การทิ้งขยะต่างๆ การปล่อยน้ำเสียของโรงงานอุตสาหกรรมต่างๆลงสู่แม่น้ำสะแกกรัง ทำให้ปัจจุบันนี้คุณภาพน้ำในแม่น้ำสะแกกรังมีคุณภาพต่ำลงไป ไม่มีความเหมาะสมต่อการอุปโภคและบริโภคโดยตรงเท่าที่ควรไม่เหมือนเมื่อก่อน โดยจากการตรวจสอบคุณภาพน้ำในแม่น้ำสะแกกรังโดยกรมควบคุมมลพิษ พบว่าคุณภาพน้ำในแม่น้ำสะแกกรังช่วงตัวเมืองอุทัยธานีมีคุณภาพต่ำลงไม่เหมาะสมกับการนำมาใช้อุปโภคและบริโภคโดยตรง ตามมาตรฐานคุณภาพน้ำในแหล่งน้ำผิวดินของกรมควบคุมมลพิษ กระทรวงวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม คุณภาพน้ำในแม่น้ำสะแกกรัง ปี พ.ศ. 2536 จนถึงปัจจุบัน ถูกจัดให้อยู่ในประเภทที่ 3 ได้แก่เป็นแหล่งน้ำที่ได้รับน้ำทิ้งจากกิจกรรมบางประเภท และสามารถเป็นประโยชน์เพื่อการอุปโภคบริโภคโดยต้องผ่านการฆ่าเชื้อโรคตามปกติ และผ่านกระบวนการปรับปรุงคุณภาพน้ำทั่วไปก่อน และใช้ในการเกษตรกรรมได้

จากการสำรวจชาวแพพบว่า มีน้ำประปาใช้จำนวน 33 ครอบครัว คิดเป็นร้อยละ 14.35 ไม่มีน้ำประปาใช้จำนวน 197 ครอบครัว คิดเป็นร้อยละ 85.65 เพราะส่วนมากใช้น้ำจากลำน้ำสะแกกรังด้วยเห็นว่าสะอาดเพียงพอ (ข้อมูลจากการสัมภาษณ์)

จะเห็นได้ว่าปัญหาเรื่องของน้ำประปานั้นเป็นปัญหาสำหรับชุมชนชาวแพ เพราะว่าชุมชนชาวแพจะขาดน้ำบริโภคที่มีความสะอาดเพียงพอ และการมีน้ำประปาใช้ของชาวเรือแพก็มิได้มีการต่อสายยางจากท่อประปา ที่ทางเทศบาลเมืองอุทัยธานีนำมาติดตั้งไว้เพื่อรดน้ำต้นไม้ริมทางบนพื้นที่ตลิ่งไปสู่เรือแพ แต่เดิมนั้นชาวแพจะใช้น้ำเพื่อการอุปโภคและบริโภคดื่มกินโดยใช้น้ำจากลำน้ำสะแกกรังด้วยการตักขึ้นมาใส่โอ่งน้ำไว้และแกว่งสารส้มให้น้ำตกตะกอนก่อนนำไปใช้บางครั้งเรือแพอาจเอาไปต้มก่อนดื่มกิน ในปัจจุบันยังมีชาวแพที่มีรายได้ต่ำยังใช้น้ำจากแม่น้ำสะแกกรังมาใช้ดื่มอยู่กันด้วยความเคยชิน ชาวแพโดยส่วนใหญ่จะซื้อน้ำดื่มเป็นถังจากบนบกลงไปใช้ดื่มกินในเรือแพพักอาศัย

5.1.2-ค. การจัดการขยะในเรือแพ

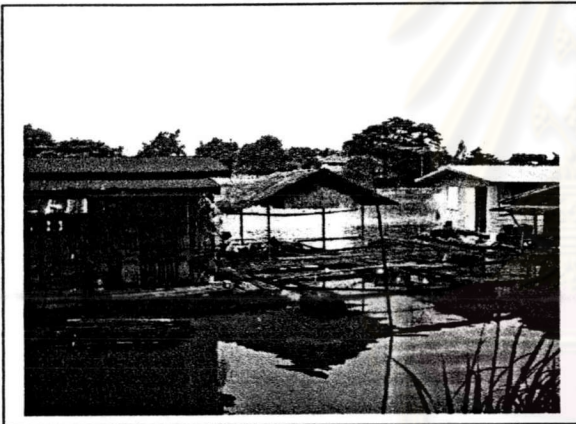
นอกจากนี้ยังมีสาธารณูปโภคอื่นๆที่สำคัญกับพื้นที่ศึกษา คือ การเก็บขยะ ซึ่งจากปัญหาดังกล่าวทางภาครัฐได้เล็งเห็นปัญหาและทำการแก้ปัญหา โดยการจัดเก็บขยะมูลฝอยในชุมชนเรือแพนั้นจะใช้เรือจากทางราชการเก็บขยะมาเก็บวันละ 1 ครั้งโดยไม่เสียค่าใช้จ่ายใด(เป็นนโยบายรักษาลำน้ำสะแกกรังของเทศบาลอุทัยธานี)ตามที่ได้กล่าวมาในข้างต้น แต่ชาวแพจะต้องจัดเตรียมขยะไว้ให้เรือเก็บขยะมาเก็บ ซึ่งอาจต้องมีเป็นภาชนะไว้ใส่เพื่อความสะดวก เมื่อเรือเก็บขยะมาถึงก็จะเอาแต่ตัวขยะไปแล้ววางภาชนะคืนไว้ที่เดิมเพื่อเจ้าของแพไว้ใช้ต่อ หรือบางทีก็นำมาทิ้ง ทำลายบนตลิ่ง

5.1.3 ปัญหาทางสังคม

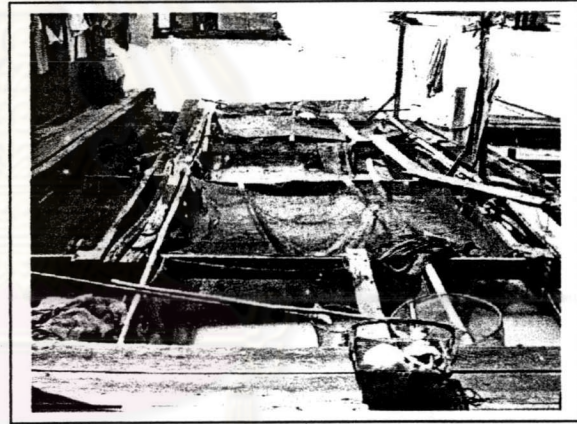
5.1.3-ก. สภาพการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ,เศรษฐกิจ

ก. มีการย้ายถิ่นฐานออกไปจากชุมชนแพ ทำให้จำนวนลดลง และบางหลังก็ร้างทำให้ขาดการดูแลรักษาในแง่สถาปัตยกรรมด้วยการประกอบอาชีพใหม่และย้ายครอบครัวไปเพราะฐานะดีขึ้น เด็กๆก็ไปศึกษาต่างถิ่นทำให้ขาดชีวิตชุมชนไปบ้าง ลูกหลานชาวแพที่ได้ไปเล่าเรียนก็ไม่ชอบกลับมาอยู่แพด้วยอยากอยู่อย่างในเมือง ชาวแพส่วนใหญ่ของแม่น้ำสะแกกรังเท่าที่เหลือโดยมากเป็นคนเฒ่าคนแก่และเด็ก คนหนุ่มสาวได้จากไปทำงานยังต่างถิ่นกันมาก ซึ่งจากปัญหาตรงจุดนี้อาจทำให้ชุมชนเรือนแพที่นี้ร้างหรือขาดจิตวิญญาณแห่งสถานที่ การแก้ปัญหาตรงนี้หลายๆฝ่ายคงต้องร่วมกันส่งเสริมคุณภาพชีวิตชุมชน จากทั้ง การประกอบอาชีพ คุณภาพทางสาธารณสุขโภชนาการ การคงอยู่ต่อไปของชุมชนเรือนแพในลุ่มแม่น้ำสะแกกรังนี้

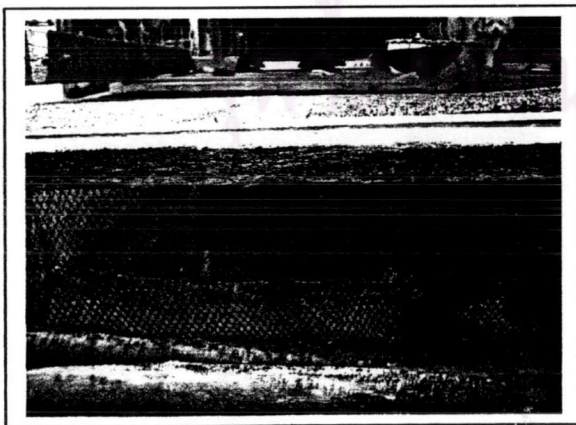
ข ปัญหาในเรื่องการประกอบอาชีพเดิมอาจนำเม็ดเงินมาสู่ครอบครัวได้น้อย ทั้งสินค้าในชุมชนที่มีราคานำเงินเข้ามาได้มากก็เริ่มซบเซา ทำให้คนในชุมชนบางส่วนเริ่มมีการเปลี่ยนอาชีพ ทำให้สังคมเศรษฐกิจชุมชนในรูปแบบเดิมอาจหายไป ภาครัฐควรให้การส่งเสริมวัฒนธรรมอาชีพขึ้นชื่อของชุมชนที่นี้ เช่นทำกระชังปลา การขายปลาแรดทอด การขายปลาแดดเดียว เพื่อยกระดับรายได้ให้ชาวชุมชนอยู่ได้

ภาพที่ 5.22

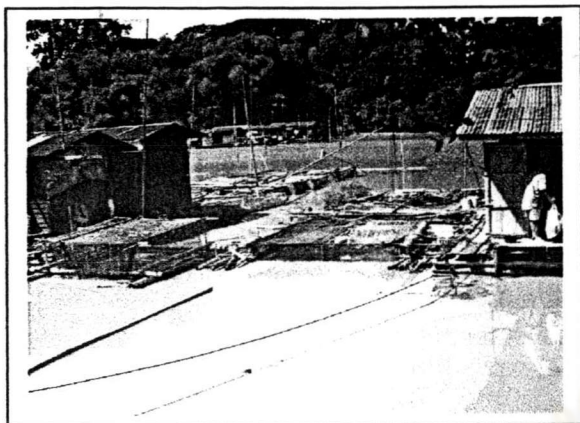
ภาพที่ 5.23

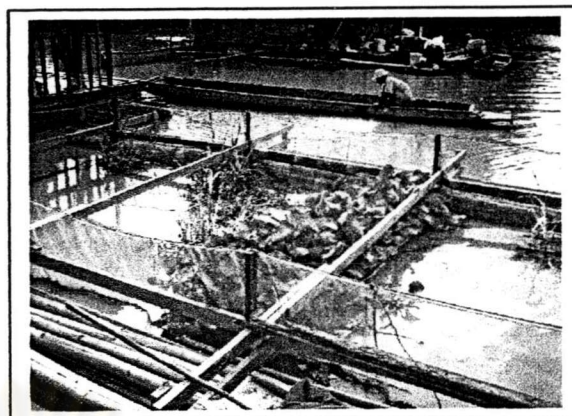
ภาพที่ 5.24

ภาพที่ 5.25

ภาพที่ 5.26

ภาพที่ 5.27

ภาพที่ 5.22-5.27 ภาพกระชังปลาซึ่งเป็นอาชีพหลักในชุมชนเรือนแพที่มีอยู่มากมายและน่าส่งเสริมอย่างยิ่ง

ค. ด้วยการคมนาคมหลักที่เปลี่ยนไปจากทางน้ำเป็นทางบก เมื่อมีการตัดถนนศรีอุทัยการค้าขายทางน้ำซึ่งเป็นอาชีพหลักสมัยก่อนก็เปลี่ยนไปเป็นค้ากันบนบก ทำให้วัฒนธรรมบางอย่างเปลี่ยนไป เช่น การสัญจรไปมาก็มักจะใช้เส้นทางทางบกมากขึ้น กอปรกับมีการตัดถนนทางหลวงใหม่ ทำให้การเดินทางจากภาคกลางกับภาคเหนือไม่ต้องผ่านตัวเมืองอุทัย ทำให้เศรษฐกิจภายในชุมชนไม่ดีเท่าแต่ก่อน รวมทั้งภาครัฐและเอกชนยังไม่ช่วยกันส่งเสริมอย่างจริงจังอีกด้วย

ง. สภาพการรับรู้ความสำคัญของคนในชุมชนต่อชุมชนเรือนแพในพื้นที่ศึกษา ยังมีระดับที่ไม่เท่ากัน ทำให้ก่อให้เกิดปัญหาของสิ่งที่สำคัญเอกลักษณ์ต่างๆของชุมชนเรือนแพถูกทำลายลงได้ กล่าวคือการรับรู้ของชาวชุมชนในเรื่องความสำคัญของชุมชน การคงอยู่ของชุมชน ไม่มีแบบแผนและแต่คนคิดไม่เหมือนกัน อาจเป็นเพราะชาวแพขาดความรู้ถึงความสำคัญของชุมชน ,ขาดการประสานงานกันภายในชุมชน ซึ่งหมายถึงไม่มีการรวมกลุ่มที่แน่นและชัดเจนในการแก้ไขประเด็นปัญหาต่างๆ ในปัจจุบันการรวมกลุ่มของชุมชนจะเกิดขึ้นเมื่อมีปัญหาลงมือเกิดขึ้นกับตนเอง ซึ่งถ้าเรือนแพใดไม่ได้รับผลกระทบก็ไม่เดือดร้อนอะไร ทำให้ขาดการช่วยกันแก้ปัญหาภายในชุมชนเอง อย่างกรณีที่ทางราชการกรมโยธาธิการในการสร้างทางเดินคนกรรตริมหน้าหน้าศาลากลางจังหวัดนั้น(และมีนโยบายสร้างตลอดลำน้ำ) มีชาวแพเพียงบางกลุ่มที่ได้รับผลกระทบก่อน คือ ชาวแพที่ตั้งเรือนแพกันแถบหน้าศาลากลางจังหวัด ซึ่งถูกไล่ที่ก่อน ทำให้มีเพียงชาวแพเหล่านี้ที่รวมกลุ่มกันต่อต้าน และพบปะกับทางราชการเพื่อหาทางแก้ปัญหา ซึ่งกลายเป็นว่าถ้าปัญหาไม่เกิดขึ้นกับตนเองอย่างปัจจุบันทันด่วน ก็จะไม่ใคร่เข้ามาช่วยกันแก้ปัญหาต้องรอให้ปัญหามาถึงตนเองก่อน ทั้งๆที่ปัญหานี้เป็นปัญหาที่ชาวแพทั้งชุมชนจะได้รับผลกระทบทั้งหมด ซึ่งควรต้องร่วมมือช่วยกันทั้งชุมชน เพื่อการคงอยู่ของชุมชนอย่างแท้จริง

5.1.3-ข. สภาพการเลือนหายทางวัฒนธรรม

ก. ชุมชนบางส่วนเริ่มมีการเปลี่ยนอาชีพ ทำให้สังคมชุมชนในรูปแบบเดิมอาจหายไป อาชีพชาวแพในอดีตก็ได้เริ่มเลือนหายไปทั้งการเลี้ยงปลาในกระชังจะเหลือชาวแพที่เลี้ยงอยู่ไม่มากเท่าแต่ก่อน เพราะราคาค่าประกอบการค่อนข้างสูง ทำให้ชาวแพที่จะทำปลากระชังต้องมีฐานะดีซึ่งในชุมชนเรือนแพนี้ชาวแพโดยมากไม่ได้เป็นบุคคลผู้มีฐานะ หรืออาชีพการทำขนมขายโดยการนำเอาผลผลิตจากพืช ผัก ผลไม้ มาเป็นวัตถุดิบในการทำ

ทั้งจากสวนผลไม้หรือจากสวนลอยน้ำข้างแพของตนเอง ด้วยเพราะขายไม่ได้เท่าแต่ก่อนและไม่ได้รับการส่งเสริมที่ดีเพียงพอ เป็นต้น ซึ่งเหล่านี้เป็นอาชีพที่ภาครัฐน่าจะให้การส่งเสริมเพราะเป็นอาชีพที่ทำให้เกิดลักษณะเฉพาะเอกลักษณ์ชุมชนเรือนแพที่นี่ได้

ข. สภาพปัญหาจากเรื่องความมีชีวิตของชุมชนและวิถีการอยู่อาศัยแพ ด้วยเพราะในเวลากลางวัน ชาวแพบางส่วนจะขึ้นไปทำกันบนฝั่ง เช่น งานรับจ้างทั่วไป หรือไปทำสวนผลไม้บริเวณฝั่งเกาะเทโพ ซึ่งจากเหตุตรงนี้ทำให้บรรยากาศชาวแพในช่วงกลางวัน มีความเงียบสงบขาดบรรยากาศวิถีชีวิตชาวแพที่ควรจะมี ทำให้วัฒนธรรมการอยู่แพเริ่มเปลี่ยนแปลงไป ซึ่งประเด็นใหญ่แห่งการเปลี่ยนแปลงจะขึ้นอยู่กับสภาพเศรษฐกิจของชาวแพเองที่ต้องมีภาวะปัจจัยของรายได้กับค่าใช้จ่ายเป็นหลัก เหมือนชาวแพมีรายได้ที่ไม่ได้แน่นอนตายตัว ซึ่งถ้าภาครัฐให้การช่วยส่งเสริมเรื่องการประกอบอาชีพในละแวกถิ่นฐาน โดยมุ่งประเด็นไปที่อาชีพหลักที่เกิดขึ้นในชุมชน อย่างเช่น การเลี้ยงปลาในกระชัง ,การทำสวนลอยน้ำพวกเตยหอม ผักบุ้ง ก็ถือเป็นจุดเด่นของที่นี่ นอกจากนี้อาชีพอีกอาชีพที่เหมือนเป็นจุดเด่นของที่นี่คือการทำสวนผลไม้ที่เกาะเทโพซึ่งตรงจุดนี้ชาวแพจะต้องขึ้นฝั่งไปทำงานเพราะมีสวนอยู่เป็นอาชีพหลัก (แต่การเดินทางไปเกาะเทโพก็ยิ่งพวยเรือไปเหมือนดังสมัยก่อน ยังเป็นการส่งเสริมวัฒนธรรมการอยู่กับน้ำที่ยังไม่เลือนหาย) ซึ่งอาจส่งผลถึงปัญหาข้างต้นได้แต่วิธีแก้ปัญหาดังนี้ อาจทำได้ไม่มากนักเพราะเป็นอาชีพหลักที่ทำกันมานาน ดังนั้นภาครัฐ เอกชน และชาวชุมชนแพเอง อาจต้องช่วยกันส่งเสริมเรื่องการทำสวนผลไม้ในประเด็นการแก้ปัญหาอื่น เช่น อาจร่วมมือกันจัดเป็นงานเทศกาลผลไม้จากชุมชนชาวแพหรือการนำผลไม้มาทำเป็นขนมขายกันในชุมชนเป็นส่งเสริมการมีรายได้ที่มากขึ้น โดยอาจมีการตั้งขายกันภายในบริเวณชุมชน หรือ ตักน้ำส่งผลให้ชุมชนกลับมามีชีวิตชีวาอีกครั้ง ซึ่งอาจทำให้วัฒนธรรมการอยู่แพมีความแข็งแรงยิ่งขึ้น

ภาพที่ 5.28 แสดงความเงียบสงบเหมือนไร้ชีวิตของชุมชนเรือนแพในตอนกลางวันบริเวณสะพานพัฒนาภาคเหนือ

ภาพที่ 5.29 ภาพเรือนแพที่ปิด ไม่มีคนอยู่ในตอนกลางวัน เพราะออกไปทำงานบนฝั่งกันหมด

5.1.4 ปัญหาจากภาครัฐ

ปัญหาข้อนี้ถือเป็นปัญหาสำคัญเช่นกัน เพราะนโยบายของภาครัฐทั้งหมดไม่ได้มีลักษณะช่วยเหลือหรือสนับสนุนชาวแพ ข้ำรายนโยบายบางอย่างยังทำลายวัฒนธรรมการอยู่อย่างแพหรือทำลายการเป็นชุมชนแพอย่างกรณีสร้างทางเดินคอนกรีตริมตลิ่ง ทำให้มีการไล่ที่ชาวแพที่จะกล่าวต่อไปข้างล่างนี้ ซึ่งปัญหาจริงๆเกิดจากภาครัฐฯมิได้คำนึงถึงผู้ใช้สถานที่แห่งมากที่สุด คือ ชาวแพ นับเป็นการขัดต่อแนวการพัฒนาและการ

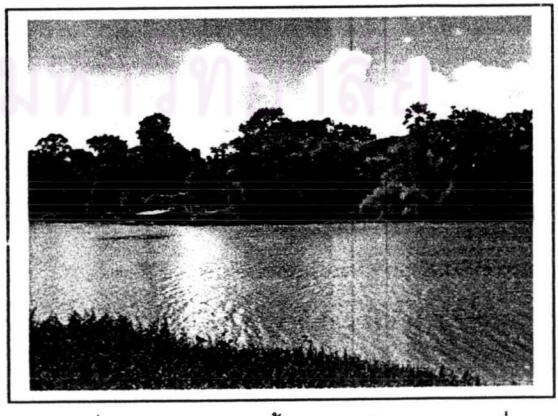
อนุรักษ์อย่างรุนแรง และอีกเหตุผลหนึ่งคือขาดการรับฟังความคิดเห็นหาข้อตกลงหรือการประสานงานที่ดีระหว่างคนในชุมชน องค์กรต่างๆและภาครัฐ ซึ่งทำให้สืบเนื่องไปถึงปัญหาที่ว่าชุมชนยังไม่เข้มแข็งพอ ทำให้อำนาจการต่อรองในสิ่งต่างๆกับฝ่ายอื่นทำได้ไม่ดีและไม่ประสบผลสำเร็จ โดยปัญหาตรงนี้ควรรหาจุดกึ่งกลางของนโยบายจากภาครัฐและความต้องการของประชากรชาวแพว่าควรมีจุดลงตัวที่ใด การพัฒนาและการอนุรักษ์ชุมชนเรือนแพที่นี้จึงจะประสบผลสำเร็จ เกิดการอยู่ร่วมกันได้ในภาคองค์กรต่างๆ ปราศจากความขัดแย้งอันเป็นปัญหาหลักต่อการพัฒนาชุมชนที่สมบูรณ์

5.1.4-ก. ปัญหาการสร้างทางเดินคอนกรีตลิ่งจากภาคราชการ

จากสภาพปัจจุบันที่มีตลิ่งทางเดินคอนกรีตเกิดขึ้นบริเวณหน้าศาลากลางจังหวัด ยาวหลายร้อยเมตร กล่าวคือทางภาคราชการมีนโยบายสร้างทางเดินคอนกรีตริมตลิ่งตลอดพื้นที่ศึกษาโดยขาดการปรึกษาหารือกับชุมชนชาวแพ โดยเริ่มทำทางเดินคอนกรีตนี้ที่หน้าศาลากลางจังหวัดก่อน ซึ่งทำให้เกิดการไล้ที่ของเรือนแพบริเวณหน้าศาลากลางจังหวัดให้ยกย้ายไปอยู่ในบริเวณฝั่งตรงข้ามด้านสะพานพัฒนาภาคเหนือและสร้างเป็นทางเดินคอนกรีตริมตลิ่ง ทำให้สร้างความไม่พอใจกับชุมชนชาวแพเป็นอย่างมาก โดยทางภาคราชการให้เหตุผลว่าเพื่อการมองดูแล้วเป็นระเบียบเรียบร้อย โดยไม่คำนึงถึงชาวแพหรือผลเสียที่จะเกิดในความเป็นชุมชนชาวแพเข้ากรณีไม่ช่วยเหลือนแล้วยังทำลาย ช้ำร้ายเมื่อทางเดินนี้สร้างเสร็จกลับไม่มีคนใช้ ทำให้พวกหนูและวัชพืชขึ้นดุรกตา และยังขาดการดูแลรักษาอีกด้วย ทั้งยังอาจเป็นแหล่งของมัจฉาซีพีที่เป็นอันตรายต่อชาวชุมชนเพราะในเวลาตอนเย็นจนพลบค่ำจะเปลี่ยวและมีด ด้วยไม่มีไฟฟ้าส่องทางและไม่มีบุคคลใดใช้ ก่อให้เกิดเป็นภัยอันตรายต่อสังคมชุมชนทั้งชุมชนเรือนแพและชุมชนบนตลิ่งในละแวกใกล้เคียง

ภาพที่ 5.30 ภาพทางเดินคอนกรีตริมตลิ่งที่กำลังเป็นปัญหากับชาวแพในปัจจุบัน

ภาพที่ 5.31 ภาพแสดงคั้งน้ำบริเวณหน้าศาลากลางเมื่อแพถูกไล้ที่ออกไป

5.1.4-ข. ปัญหาจากกฎหมาย

เนื่องจากชุมชนเรือนแพเป็นชุมชนที่มีลักษณะการตั้งถิ่นฐานต่างจากชุมชนอื่นที่อยู่บนบก ชุมชนเรือนแพจึงเป็นชุมชนที่มีกฎหมายควบคุมมากขึ้น กฎหมายดังกล่าวคือ พระราชบัญญัติการเดินเรือในน่านน้ำไทย พ.ศ.2456 ซึ่งกรมเจ้าท่า กระทรวงคมนาคม ได้มอบอำนาจให้เทศบาลต่างๆ เป็นผู้ดูแลและดำเนินการให้เป็นไปตามกฎหมาย ซึ่งที่เกี่ยวข้องกับชุมชนเรือนแพมี 2 มาตรา คือ

ก. มาตรา 117 ห้ามมิให้ผู้ใดปลูกสร้างอาคารหรือสิ่งใดลงล้าเข้าไปในน้ำ เหนือน้ำ และได้น้ำของแม่น้ำลำคลอง บึง อ่างเก็บน้ำ ทะเลสาบ อันเป็นทางสัญจรของประชาชน หรือที่ประชาชนใช้ประโยชน์ร่วมกัน เว้นแต่จะได้รับอนุญาตจากเจ้าท่า

ข. มาตรา 119 ห้ามมิให้ผู้ใดเททิ้ง หิน กรวด ททราย ดิน โคลน อับเฉาสีงของ หรือสิ่งปฏิกูลโดยรวมทั้งน้ำมันและเคมีภัณฑ์ลงในแม่น้ำลำคลอง บึง อ่างเก็บน้ำ ทะเลสาบ อันเป็นทางสัญจรของประชาชน หรือที่ประชาชนใช้ประโยชน์ร่วมกัน หรือทะเลภายในน่านน้ำไทย อันจะเป็นเหตุให้เกิดการตื่นเขินหรือตกตะกอน และสกปรก เป็นพิษต่อสิ่งมีชีวิตหรือเป็นอันตรายต่อการเดินเรือ เว้นแต่จะได้รับอนุญาตจากเจ้าท่า

สำหรับอำนาจที่กรมเจ้าท่าได้มอบหมายให้กับเทศบาลทั่วประเทศและแก่เมืองพัทยา นั้น เป็นไปตามคำสั่งของกรมเจ้าท่า ที่ 938/2528 เรื่อง มอบอำนาจเจ้าท่าตามพระราชบัญญัติ ให้รื้อถอนสิ่งปลูกสร้างที่เป็นการลงล้าแม่น้ำ ผลของคำสั่งดังกล่าวจึงทำให้เทศบาลเมืองอุทัยธานี มีอำนาจและหน้าที่ดูแล ควบคุม และคุมกำเนิด เรือนแพและการจอดเรือนแพในแม่น้ำสะแกกรัง บริเวณตัวเมืองอุทัยธานี

พระราชบัญญัติควบคุมอาคาร พ.ศ.2522 เป็นกฎหมายที่เทศบาลเป็นผู้มีอำนาจในการอนุญาต ควบคุม ตรวจสอบ รื้อถอน ก่อสร้าง เคลื่อนย้ายอาคารในชุมชนเรือนแพ ในฐานะเป็นชุมชนย่อยของเทศบาล ซึ่งในปัจจุบันเทศบาลเมืองอุทัยธานีได้ออกทะเบียนเลขที่ป้ายเรือนแพให้ด้วยเกือบทั้งหมด และในแต่ละปีเทศบาลเมืองอุทัยธานีจะเก็บค่าจอดเรือนแพในแม่น้ำปีละ 100 บาท ทำให้เกิดภาระจ่ายอมที่ชาวชุมชนต้องจ่ายและเป็นข้อขัดแย้งกับกฎหมายในเรื่องของชุมชนเรือนแพเป็นชุมชนที่ผิดกฎหมายบุกรุกล้า น้ำ แต่ชุมชนก็ยังได้รับอนุญาตให้ตั้งหลักแหล่งในลุ่มแม่น้ำสะแกกรัง ซึ่งขัดกับที่ทางเทศบาลเมืองอุทัยธานีได้รับมอบอำนาจมาจากกรมเจ้าท่า เนื่องจากการออกบ้านเลขที่และเก็บค่าเช่าที่จอดเรือนแพรายปี

ซึ่งจากประเด็นตรงนี้นั้นจะเห็นได้ว่า การตั้งเรือนแพในชุมชนเรือนแพที่นี้จะเข้าข่ายผิดกฎหมาย แต่ด้วยเหตุผลจากการออกบ้านเลขที่ ,เก็บค่าเช่าที่จอดเรือนแพรายปี ของทางเทศบาลเมืองอุทัยธานี และ ความที่ตั้งเป็นชุมชนเรือนแพมานานนับร้อยปีสืบต่อกันมารุ่นต่อรุ่นจากบรรพบุรุษ จนเกิดการฝังรากหยั่งลึกของวัฒนธรรมชุมชนที่มีต่อสถานที่ จึงทำให้ชาวเรือนแพที่นี้เกิดข้อโต้แย้งจากนโยบายของเทศบาลหลายอย่าง เพราะจริงๆปัญหาทางกฎหมายข้อนี้เกิดมานานแล้ว แต่ไม่มีมาตรการที่แน่นอนจริงจัง เพียงแต่เกิดจากการอะลุ่มอล่วยกันมาตลอดจนเป็นความเคยชิน แล้วทางภาครัฐจึงค่อยมาอ้างตัวบทกฎหมายเพื่อเข้าจัดการกับพื้นที่ใหม่ เช่น การสร้างทางเดินริมน้ำโดยทำการไล่ที่แพ ซึ่งก็ทำให้เป็นที่แน่นอนว่าจะเกิดความขัดแย้งกับชุมชนชาวแพที่มีฝังรากทางวัฒนธรรมมานานนับร้อยปี ดังนั้นการแก้ปัญหาด้วยกฎหมายในพื้นที่ศึกษาของภาครัฐ ในหลายๆอย่างอาจไม่ใช่วิธีที่เหมาะสมที่สุด ด้วยเพราะเหตุผลข้างต้นที่ชาวเรือนแพ อยู่กันมานานจนมีบ้านเลขที่มีวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ ทั้งยังต้องเสียค่าใช้จ่ายในการเช่าที่ตั้งเรือนแพมานานนับสิบปี และชุมชนเรือนแพที่นี้ยังเปี่ยมไปด้วยคุณค่าทางสถาปัตยกรรมและคุณค่าทางวัฒนธรรมอีกด้วย

5.2 บทบาทต่างๆที่เกิดขึ้นในชุมชน

บทบาทต่างๆที่เกิดขึ้นในชุมชนนั้น จะเป็นส่วนหนึ่งที่มีการศึกษาครั้งจะตอบปัญหาการคงอยู่ของชุมชน เรือนแพได้ ไม่ว่าจะ เป็นบทบาทจากภาครัฐ หรือบทบาทจากภาคประชาชนเอกชน และบทบาทจากคนในชุมชนเอง นอกจากนี้ยังมีบทบาทจากการท่องเที่ยวอีกด้วย ซึ่งเมื่อทราบบทบาทต่างๆที่เกิดขึ้นในชุมชนแล้วก็จะทำให้สามารถเล็งเห็นถึงความสำคัญของชุมชนในปัจจุบันว่ากำลัง มีกิจกรรมใดและมีความเกี่ยวข้องกับคนกลุ่มใด เพื่อเป็นข้อมูลส่วนหนึ่งในการวางรากฐานแนวทางการอนุรักษ์ชุมชนเรือนแพที่ได้ดียิ่งขึ้น

5.2.1 บทบาทของคนในชุมชนเรือนแพ

บทบาทของคนในชุมชนเรือนแพเป็นส่วนบ่งบอกถึงความรับรู้ว่าคุณสมบัติของชุมชนเรือนแพของตนว่ามีความสำคัญอย่างไร และบทบาทของชุมชนเรือนแพที่นี้ก็เป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่ง ที่เป็นเครื่องแสดงให้เห็นถึงรูปแบบของชุมชน หรือเป็นเอกลักษณ์ที่จะแตกต่างจากชุมชนอื่นๆ ซึ่งจากในสมัยก่อนชุมชนเรือนแพที่มีบทบาทหน้าที่ความสำคัญทางการค้าเป็นอย่างมาก ด้วยเป็นทางผ่านของสินค้าที่มาจากน้ำ ชาวชุมชนที่นี้จึงเป็นพ่อค้ากันมาก ต่อมาบทบาทชุมชนเริ่มเปลี่ยนไป ด้วยเหตุปัจจัยหลายอย่างตามที่ได้กล่าวมาบ้างแล้ว เช่น การสร้างถนนทำในบทบาทหน้าที่ของชุมชนเปลี่ยนไปในปัจจุบัน จากชุมชนทางการค้ากลายเป็นชุมชนการเกษตร ทั้งปลูกพืชทำสวนผลไม้ในละแวก ตลอดจนเลี้ยงปลาในกระชัง และจากลักษณะหน้าที่ของชุมชนดังกล่าวนี้จากอดีตจนถึงปัจจุบันที่เกิดความต่อเนื่องและเปลี่ยนแปลงทางสังคมวัฒนธรรมทั้งหลาย ก็เป็นตัวบ่มเพาะความเข้มแข็งทางวัฒนธรรมและสังคมเมื่อเวลาผ่านไป ทำให้ชาวชุมชนผูกพันกับชุมชนเรือนแพที่ตนเองอาศัยอยู่และลำน้ำ สะแกกรังที่เป็นบ่อเกิดแห่ง อาชีพทำมาหากิน ความอุดมสมบูรณ์ยั่งยืนสบายและเป็นสถานที่ตั้งชุมชน เหล่านี้เป็นเหตุผลให้ชุมชนยังคงมีที่ตั้งอยู่ที่เดิม เกิดความคงอยู่ของวัฒนธรรมและสืบเนื่องต่อกันไปรุ่นต่อรุ่นไม่มีที่สิ้นสุด

และจากความที่เป็นชุมชนนี้เอง ชาวแพทุกคนที่นี้จึงมีบทบาทสำคัญอย่างมากที่จะเป็นตัวกำหนดทิศทางของชุมชนว่าจะไปในทิศทางใด หรือการที่จะคงอยู่ต่อไปของชุมชนหรือไม่ ซึ่งในปัจจุบันนั้นชาวแพที่นี้มีความผูกพันกับชุมชนทำให้ ชาวแพเองมีลักษณะของการช่วยให้ชุมชนคงอยู่แต่เป็นเพียงเชิงปฏิบัติที่มีการร่วมมือกันอยู่แล้ว เช่น ช่วยกันเก็บขยะและดูแลลำน้ำเพื่อความไม่เน่าเสียของลำน้ำ เพราะอาจส่งผลกระทบต่ออาชีพหลักๆของชาวชุมชนได้เช่น การเลี้ยงปลาในกระชัง ที่ต้องการความสะอาดของลำน้ำ การรวมกลุ่มขึ้นคัดค้านนโยบายของเทศบาลเมืองอุทัยในเรื่องการทำทางเดินคอนกรีตริมตลิ่ง เหล่านี้แสดงให้เห็นว่าชาวแพที่นี้มีลักษณะในเชิงการปฏิบัติอยู่ แต่ขาดการจัดการที่ดีเท่านั้น ทั้งการจัดการในแง่การพัฒนา หรือแง่การอนุรักษ์การคงอยู่ของชุมชน เพราะชาวชุมชนที่นี้ไม่การรวมตัวกันอย่างเป็นรูปธรรมเพื่อช่วยกันแก้ปัญหา หลายๆอย่าง อีกทั้งภาครัฐยังละเลยที่คิดถึงความสำคัญของชาวชุมชนก่อนสิ่งอื่นใด ด้วยเพราะสถานที่แห่งลุ่มแม่น้ำสะแกกรังนี้ ผู้ใช้คือชาวแพ ผู้ที่อาศัยอยู่มาก่อนนานแล้ว คือชาวแพ ซึ่งถ้าทุกฝ่ายร่วมมือกันอย่างจริงจัง สนับสนุนชาวแพให้เกิดการมีส่วนร่วมอย่างแท้ และสนับสนุนการมีกิจกรรมต่างๆมารองรับชุมชนชาวแพ ก็จะทำให้ชุมชนชาวแพที่นี้มีบทบาทมากขึ้นกว่าในปัจจุบันที่เป็นอยู่และจะทำให้ชุมชนเรือนแพแห่งนี้มีความเข้มแข็งมากขึ้น ซึ่งจากตรงนี้อาจเป็นการลดภาระและปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้นในชุมชน โดยที่ภาครัฐไม่ต้องจัดการแต่ฝ่ายเดียว เพราะชาวชุมชนมีความเข้าใจต่อบทบาทตนเองมากขึ้น

ถึงอย่างไรก็ตามจากวิถีชีวิตความเป็นอยู่ในปัจจุบัน ชาวแพที่นี้ก็มีการร่วมมือกันปฏิบัติจัดการกันในระดับหนึ่ง เพื่อความคงอยู่ของชุมชนของพวกเขาเอง ดังบทบาทที่เกิดขึ้นดังต่อไปนี้

5.2.1-ก. บทบาทต่อการอนุรักษ์เชิงนิเวศน์และสิ่งแวดล้อม

บทบาทของชาวชุมชนเรือนแพที่นี้ค่อนข้างชัดเจน กล่าวคือ ชาวชุมชนเรือนแพนี้มีการช่วยกันดูแลสถานที่อยู่และสภาพลำน้ำ ตลอดจนบริเวณตลิ่งชายน้ำอยู่ตลอดด้วย เพราะเกี่ยวกับการประกอบอาชีพหลักในชุมชน คือ การเลี้ยงปลาในกระชัง สังเกตได้จากสภาพลำน้ำที่ยังมีสภาพที่ดีอยู่ จะมีอยู่บ้างคือบริเวณติดกับตลิ่งหน้าตลาด ซึ่งมีของเสียจากตลาดทั้งอยู่บริเวณนี้บ้าง แต่ชาวชุมชนเรือนแพแถบนี้ก็จะคอยช่วยกันเก็บขยะ กันทุกวัน อย่างเช่น ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ คุณดาร่าพิง กลิ่นจัน ที่มีแพร้านตัดผมบริเวณ กล่าวว่า ตนเองและชาวแพในละแวก จะช่วยกันรักษาความสะอาด เก็บกวาดขยะบริเวณให้สะอาดอยู่ตลอด เพราะเกรงว่าทางเทศบาลเมืองอุทัยธานี จะไล่ที่ไม่ให้ชาวแพอยู่กัน นอกจากนี้ชาวแพที่นี้ยังมีนโยบายการมีส่วนร่วมในการช่วยกันรักษาพื้นที่ริมตลิ่งและลำน้ำหลังจากการประชุมระหว่างชุมชนชาวแพ ภาคองค์กรเอกชนประชาชน และภาครัฐ ในวันที่ 18 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2545 โดยมีการช่วยกันรณรงค์เรื่องความสะอาดในชุมชน ช่วยกันดูแล มิเช่นนั้นทางเทศบาลเมืองอุทัย จะไม่ให้อยู่ ซึ่งจากเดิมที่ชาวชุมชนต่างคนต่างก็ช่วยกันดูแลพื้นที่รอบแพของตนอยู่แล้ว ก็ทำให้เกิดความช่วยกันดูแลเข้าไปอีก ทำให้เป็นผลดีกับสภาพแวดล้อมในชุมชนเรือนแพอย่างยิ่ง

5.2.1-ข. บทบาทของชาวชุมชนต่อภาครัฐ

บทบาทของชุมชนเรือนแพที่มีต่อภาครัฐนั้น มีการเคลื่อนไหวของชาวชุมชนต่อนโยบายของภาครัฐหลายอย่าง ทั้งให้ความร่วมมือและต่อต้านกับนโยบายต่างๆที่เกิดขึ้นภายในชุมชนเรือนแพ เช่น ในการรวมกลุ่มกันของชาวแพที่เดือดร้อน ช่วยกันต่อต้านนโยบายของเทศบาลจังหวัดอุทัยธานี เรื่องการถูกไล่ที่ตั้งแพหน้าศาลากลางจังหวัดเพื่อการสร้างทางเดินคอนกรีตริมน้ำ โดยมีชาวชุมชนจำนวนมากได้รวมกลุ่มกันต่อต้านการสร้างตลิ่งคอนกรีตหน้าศาลากลาง เพราะทางหน่วยงานราชการได้ทำการไล่ที่ตั้งแพของชาวชุมชนออกไปหมด โดยชาวแพมีการประชุมหารือเพื่อแก้ปัญหา และส่งตัวแทนเข้าเจรจากับภาครัฐ

นอกจากนี้ชาวชุมชนเรือนแพยังมีการร่วมประชุมกับทางเทศบาลเมืองอุทัยธานี เรื่องนโยบายการคุมกำเนิดแพ เมื่อวันที่ 18 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2545 ซึ่งชาวชุมชนก็เล็งเห็นถึงความสำคัญในการเข้าร่วมสัมมนาและประชุมกันเป็นจำนวนมาก และได้ข้อสรุปในการขอความร่วมมือจากชาวแพในหลายๆเรื่อง และชาวแพก็ให้ความร่วมมือกันเป็นอย่างดี ตัวอย่างเช่น การให้ช่วยกันรักษาสภาพแวดล้อมและรักษาความสะอาดในลำน้ำสะแกกรัง ทำให้เห็นได้ว่าชาวแพที่นี้ต้องการที่จะมีส่วนร่วมต่อสิ่งที่จะเกิดขึ้นในชุมชนของเขาเอง

จะเห็นได้ว่าชาวชุมชนเรือนแพนั้นต้องการแสดงความมีตัวตนและการยอมรับในความต้องการของพวกเขาต่อภาครัฐ ซึ่งในข้อขัดแย้งต่างๆสามารถแก้ไขได้ด้วยการหันหน้ามาร่วมมือกันของทุกฝ่าย

5.2.1-ค. บทบาทของชาวชุมชนกับกิจกรรมที่เกิดในชุมชน

บทบาทของชุมชนต่อกิจกรรมที่เกิดขึ้นนั้น ในประเด็นหลักคือ ชาวชุมชนต้องมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่เกิดขึ้น ซึ่งจากตรงนั้นจะขาดการประสานงานที่ดีระหว่างภาครัฐและชาวชุมชน ทำให้ในบริเวณพื้นที่ศึกษานั้นมีค้อยมีกิจกรรมต่างๆเพื่อส่งเสริมชุมชนทั้งที่มีของคืออยู่หลายอย่าง อาทิเช่น สินค้าปลาแรดขึ้นชื่อประจำถิ่น

ผลไม้ที่มีตามฤดูกาล และขนมไทยหลากหลายที่ทำกันครัวเรือนของเรือนแพ ถ้าหากว่าชาวชุมชนร่วมมือกันจัดงานกิจกรรมเป็นเทศกาล หรือรวมกลุ่มเป็นองค์กรที่ชัดเจนเพื่อจัดการกับสินค้าเหล่านี้ขึ้น ก็จะเป็นการช่วยส่งเสริมภาพของชุมชนที่นี้ให้ชัดเจนยิ่งขึ้น นอกจากนี้ในการจัดกิจกรรมจากภาครัฐ เช่น จัดงานประเพณีต่างๆ อาทิ งานลอยกระทง นั้นทางภาครัฐยังมองข้ามการมีส่วนร่วมของชาวชุมชนไป ทำให้กิจกรรมต่างๆที่ภาครัฐเข้ามาจัดการหรือมีบทบาท มักจะขาดบทบาทของชาวชุมชนเรือนแพ ก่อให้เกิดประเด็นปัญหาหลายอย่างตามมา เพราะกิจกรรมต่างในชุมชนนั้นแก่นแท้ก็ต้องจากคนในชุมชนเอง มาจากความร่วมมือร่วมแรงของคนในชุมชนเองจึงจะได้ประสิทธิภาพของกิจกรรมนั้นสูงสุด

แต่ในกิจกรรมที่เกิดขึ้นบางอย่างในชุมชน ชาวชุมชนเรือนแพก็มีการจัดการกันเองโดยเริ่มจากลักษณะวัฒนธรรมการประกอบอาชีพและลักษณะการร่วมกิจกรรมในละแวกครัวเรือน อย่างเช่น จากกิจกรรมการประกอบอาชีพของชาวแพ มีการรวมกลุ่มกันในชาวแพที่มีการเลี้ยงปลาแรด เพื่อสนับสนุนและส่งเสริมโครงการกระชังปลาหลวงในพระราชดำริ เสมือนเป็นชมรมในชุมชนก็ว่าได้ ซึ่งจากตรงนี้จะเห็นได้ว่าถ้าชาวชุมชนมีการจัดการที่ดี ด้วยมีพื้นฐานทางการมีส่วนร่วมในชุมชนที่ได้อยู่แล้ว กิจกรรมต่างๆก็จะประสบผลสำเร็จ ทั้งนี้ควรได้รับการร่วมมือจากภาครัฐ

นอกจากกิจกรรมทางอาชีพที่เกิดขึ้นแล้ว จุดเด่นในการเกิดกิจกรรมในชุมชนเรือนแพที่นี้อีกอย่างที่ดูจะมีชีวิตชีวา ก็คือ กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับพิธีกรรมทางศาสนา กล่าวคือ งานในการประกอบพิธีกรรมทางศาสนา เช่น งานบวช การพึ่งเทศน์ฟังธรรม เพราะกิจกรรมเหล่านี้มักจะจัดกัน บนเรือนแพโบสถ์ลอยน้ำของวัดอุโปสถาราม โดยชาวแพจะร่วมมือช่วยงานกัน นับว่าเป็นศูนย์รวมของชาวแพเลยก็ว่าได้ เมื่อใดที่มีงานพิธีกรรมในเรือนแพโบสถ์ชาวแพก็เข้ามาช่วยกันช่วยกันทุกครั้ง ซึ่งถือเป็นจุดเด่นทางกิจกรรมของชุมชนชาวแพที่นี้

5.2.1-ง. บทบาทของชาวชุมชนเรือนแพต่อชุมชนเมืองอุทัยธานี

บทบาทความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนชาวแพที่มีต่อชุมชนเมืองอุทัยธานีอาจดูได้จากคำขวัญเมืองอุทัยธานีที่กล่าวเอาไว้ว่า

"อุทัยธานีเมืองพระชนกจักรี	ปลาแรดรสดีประเพณีเทโว
ส้มโอบ้านน้ำตก	มรดกโลกห้วยขาแข้ง
แหล่งต้นน้ำสะแกกรัง	ตลาดนัดคังโคกระบือ "

จะเห็นว่ามีส่วนที่เชื่อมโยงกับพื้นที่ศึกษาโดยตรงเช่นปลาแรดซึ่งเป็นของขึ้นชื่อในชุมชนเรือนแพที่นี้ และยังมีประเด็นอื่นๆที่เกี่ยวข้องเนื่องกัน โดยการอยู่ร่วมกันของชุมชนเมืองและชุมชนเรือนแพในพื้นที่ศึกษานั้นความจริงแล้ววิถีชีวิตจะต้องเกี่ยวพันกันแทบจะแยกไม่ออกเพราะอยู่ในบริเวณพื้นที่เดียวกันจะต้องมีการพึ่งพาซึ่งกันและกัน และมีผลกระทบต่อกันอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

ชุมชนเมืองในเขตเทศบาลอุทัยธานีจัดเป็นศูนย์กลางของการบริหารปกครอง การศึกษา ในระดับจังหวัด และยังเป็นชุมชนเมืองที่ได้รับมอบหมายให้มีบทบาทสำคัญ คือ เป็นศูนย์กลางทางการค้า การบริการ และอุตสาหกรรมแปรรูปวัตถุดิบระดับจังหวัด และในระดับภาคเหนือตอนล่างตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 7 (พ.ศ. 2534-2539) ทำให้เมืองอุทัยธานีได้รับความเจริญมากขึ้น มีการขยายตัวทางเศรษฐกิจสูง สังคมเมืองมีความเจริญเติบโตอย่างรวดเร็ว ซึ่งจะเกิดผลกระทบต่อชุมชนชาวแพที่ตั้งเรือนแพอยู่อาศัยกันในบริเวณริมแม่น้ำสะแกกรังที่อยู่ติดกับศูนย์กลางของชุมชนเมือง ทำให้ชุมชนชาวแพเกิดความสัมพันธ์แบบพึ่งพากับชุมชนเมืองอุทัยธานีอย่างแยกกันไม่ออก แม้ว่าโดยสภาพกายภาพของที่ตั้งชุมชนจะมีความ

แตกต่างกันอย่างชัดเจน คือ ชุมชนที่อยู่บนบกที่มีการผสมผสานกันระหว่างความเก่าใหม่ทางสถาปัตยกรรมกับชุมชนเรือนแพที่อยู่ในแม่น้ำสะแกกรังซึ่งมีสภาพบ้านเรือนแพที่เก่าแก่และอยู่อาศัยกันอย่างหนาแน่น รวมทั้งการขึ้นมาปลูกสร้างอาคารต่างๆบริเวณริมตลิ่ง จนบางที่อาจทำให้อาคารตื้นใกล้นี้ชุมชนแถบนี้ทั้งบนบกและในน้ำกลายเป็นชุมชนแออัดที่จะก่อปัญหาการสร้างมลพิษทางน้ำลงสู่แม่น้ำสะแกกรังโดยตรงด้วย แต่อย่างไรก็ตามชุมชนชาวแพก็มีบทบาทสำคัญต่อชุมชนเมืองอุทัยธานีในระดับหนึ่งคือ มีฐานะเป็นแรงงานของเมือง รวมถึงสาขาการบริการต่างๆ และยังมีส่วนต่อระบบเศรษฐกิจของชุมชนเมือง คือ เป็นผู้กระจายสินค้าจากหน่วยผลิตไปสู่ผู้บริโภค เช่น การค้าขายสินค้าต่างๆ ส่วนใหญ่จะเป็นสินค้าบริโภค ซึ่งความสัมพันธ์ต่างๆที่กล่าวมาข้างต้นนับว่ามีบทบาทสำคัญที่ทำให้ระบบเศรษฐกิจของชุมชนเมืองอุทัยธานีดำเนินไปได้ด้วยดี และชุมชนชาวแพก็สามารถเลี้ยงตัวเองและครอบครัวให้ดำรงอยู่ได้เช่นเดียวกัน

ความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนชาวแพที่มีต่อชุมชนเมืองอุทัยธานีที่ผู้ดำเนินการศึกษาสามารถสำรวจและเก็บข้อมูลได้ พบว่าส่วนใหญ่จะมีเป็นการพึ่งพากับชุมชนเมืองอุทัยธานีในเรื่องการประกอบอาชีพ การศึกษาเล่าเรียน การซื้อสินค้าต่างๆ การติดต่อกับหน่วยงานราชการต่างๆ กิจกรรมทางศาสนากับวัดบนตลิ่ง

5.2.1-จ. บทสรุปบทบาทของชาวชุมชนต่อการรับรู้ถึงความสำคัญของชุมชนเรือนแพ

จากบทบาทของคนในชุมชนข้างต้นจะเห็นได้ว่าชาวชุมชนเรือนแพ ยังให้ความสนใจและต้องการมีส่วนร่วมในความเป็นไปของชุมชน โดยใช้พื้นฐานที่ความต้องการของชาวชุมชนเป็นหลัก เพราะชาวชุมชนก็มีการรับรู้ถึงความสำคัญบางส่วนของชุมชนเรือนแพที่นี้ ซึ่งถ้าภาคเอกชน ภาครัฐบาลให้การส่งเสริมและช่วยเหลือ ก็จะทำให้เห็นบทบาทของชุมชนชัดเจนว่าเป็นอย่างไร และจะทำการจัดการได้อย่างไร ซึ่งในหลักตรงจุดนี้นั้นอาจต้องส่งเสริมให้ชุมชนมีความเข้มแข็งและแข็งแกร่งพอที่จะจัดการกับสิ่งต่างๆได้ ทั้งปัญหา กิจกรรมชุมชน หรือสภาพวิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ซึ่งการตั้งองค์กรของชุมชนอาจเป็นทางเลือกที่ง่ายและเหมาะสมที่สุดและเร็วที่สุดเท่าที่ชาวชุมชนจะจัดการได้เพียงแต่ต้องช่วยเหลือกันและร่วมมือร่วมแรงกัน เพราะฉะนั้น ถ้ามีการช่วยเหลือและการจัดการที่ดีภายในชุมชนในระดับหนึ่งแล้ว ก็อาจจัดตั้งเป็นองค์กรชาวเรือนแพได้ เพื่อช่วยกันรักษาผลประโยชน์ของชุมชน ช่วยกันแก้ปัญหาของชุมชน และรวมกลุ่มกันประสานงานกับฝ่ายอื่นๆ ชุมชนเรือนแพที่นี้ก็จะเกิดความเข้มแข็งได้ด้วยตนเอง เป็นชุมชนที่มีระบบในการทำงานจากพื้นฐานความต้องการและการมีส่วนร่วมของชาวชุมชน ซึ่งเป็นการสนับสนุนการคงอยู่ต่อไปของชุมชนเรือนแพที่นี้อีกด้วย

5.2.2 บทบาทของภาครัฐที่ส่งผลต่อชุมชนเรือนแพในพื้นที่ศึกษา

บทบาทที่เกิดขึ้นจากภาครัฐนั้น มีทั้งในแง่การสนับสนุนชุมชนชาวแพและในแง่การขัดแย้งกับชุมชนชาวแพ ซึ่งแง่การจัดการเชิงสนับสนุนนั้นต้องการให้ความเป็นอยู่ชาวแพดีขึ้น แต่ในแง่การขัดแย้งนั้นอาจเป็นเพราะขาดการประสานงานและร่วมมือกันและเข้าใจกันของทุกๆฝ่าย โดยแบ่งเป็นประเด็นได้ดังนี้

5.2.2-ก เรื่องเกี่ยวกับการรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชน

จากการเล็งเห็นปัญหาของภาครัฐเกี่ยวกับแม่น้ำสะแกกรังมีประเด็นสำคัญดังนี้

ปัญหา ขาดระบบบำบัดน้ำเสียและระบบท่อระบายน้ำที่จะเชื่อมต่อกับท่อระบายน้ำรวมทำให้ประชาชนนำน้ำผิวดินที่ปนเปื้อนน้ำเสียมาใช้โดยไม่ผ่านการบำบัดอาจเป็นโรคได้

การแก้ไข เสนอขอรับการสนับสนุนงบประมาณในการก่อสร้างระบบรวบรวมและบำบัดน้ำเสียและออกแบบ เพื่อปรับปรุงระบบบำบัดน้ำเสีย จากกระทรวงวิทยาศาสตร์ฯ ซึ่งโครงการนี้ได้บรรจุในแผนปฏิบัติการเกี่ยวกับคุณภาพสิ่งแวดล้อมระดับจังหวัดปีงบประมาณปีพ.ศ.2544เป็นเงิน791,524,289บาท

ปัญหา ขาดศูนย์กำจัดขยะมูลฝอยรวมของจังหวัดอุทัยธานี ทำให้มีขยะตกค้างเป็นจำนวนมากส่งผลให้ขยะเศษขยะปลิว มีสัตว์และแมลงนำโรคชุกชุมประชาชนได้รับความเดือดร้อนอย่างยิ่ง

การแก้ไข อยู่ระหว่างก่อสร้างระบบบำบัดขยะมูลฝอยแบบฝังของเทศบาลเมืองอุทัยธานี ซึ่งจะต้องขอรับงบประมาณสนับสนุนจัดตั้งศูนย์กำจัดขยะมูลฝอยรวมของจังหวัดต่อไป

นอกจากนี้ยังมีแนวทางการป้องกันและแก้ไขปัญหาน้ำเน่าเสียแม่น้ำสะแกกรังโดยส่วนราชการและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

1. อุตสาหกรรมจังหวัด และ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กวดขันให้โรงงานอุตสาหกรรมจัดทำและ เติมน้ำระบบบำบัดน้ำเสีย
2. เกษตรจังหวัด และ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กำหนดมาตรการในการลดมลพิษจากการเกษตรทุกชนิด
3. เจ้าท่าภูมิภาคร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควบคุมมลพิษจากเรือ
4. สาธารณสุขจังหวัด สาธารณสุขอำเภอ และผู้อำนวยการโรงพยาบาลในพื้นที่ ร่วมตรวจสอบคุณภาพแม่น้ำลำคลอง เพื่อควบคุมมลพิษจากสถานประกอบการที่เป็นอันตรายต่อสุขภาพตามพระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ. 2535ตลอดจนเร่งจัดทำหรือกวดขันการเดินระบบบำบัดน้ำเสียในโรงพยาบาล
5. ขอความร่วมมือขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นออกข้อบัญญัติห้ามมิให้ราษฎรทิ้งขยะ สิ่งปฏิกูล น้ำเสีย และ น้ำมันลงในแม่น้ำโดยตรง
6. พัฒนาการจังหวัด พัฒนาการอำเภอ พัฒนาการตำบล ร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สร้างเครือข่ายอาสาสมัครพิทักษ์แม่น้ำลำคลอง เพื่อช่วยกันสอดส่องดูแล แนะนำ ตักเตือนผู้ที่ทิ้งของเสียลงในแหล่งน้ำ

5.2.2-ข เรื่องเกี่ยวกับการคุมกำเนิดเรื้อนแพ

เมื่อวันที่ 18 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2545 ได้มีการจัดประชุมระหว่างภาคประชาชนเอกชน ชาวชุมชนเรื้อนแพและเทศบาลจังหวัดอุทัยธานี ซึ่งก็มีเรื่องนโยบายการคุมกำเนิดแพ จากทางราชการ โดยทางภาครัฐต้องการให้จำกัดจำนวนเรื้อนแพมิให้มากขึ้น หรือยึดตามบ้านเลขที่เรื้อนแพที่ต้องมีจำนวนเท่าเดิม และให้เรื้อนแพที่มีอยู่แล้วทั้งให้มาขึ้นทะเบียนเลขที่บ้านให้ครบ นอกจากนี้ยังมีนโยบายให้ช่วยกันดูแลรักษาแม่น้ำสะแกกรัง ด้วยเพราะภาครัฐให้ความสำคัญกับชุมชนเรื้อนแพเช่นกัน เพราะเห็นว่าเป็นสิ่งขึ้นชื่อประจำถิ่น โดยต้องการฟื้นฟูเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมทางน้ำ ซึ่งเป็นนโยบายที่ภาครัฐจะเร่งดำเนินการ โดยปัจจุบันก็มีอยู่บ้างแล้ว ทั้งที่เป็นส่วนของภาครัฐและเอกชนดำเนินการอยู่

5.2.2-ค โครงการจัดสร้างทางเดินคอนกรีตริมตลิ่ง

จากโครงการนี้ถือเป็นข้อขัดแย้งกับชาวแพ จนเป็นกรณีพิพาทกันอยู่ เพราะบรรดาเรื้อนแพที่ได้รับความเดือดร้อนต่างรวมกลุ่มกันต่อต้านนโยบายนี้ เกือบทั้งชุมชน กล่าวคือทางเทศบาลเมืองอุทัยธานีต้องการปรับปรุง

พื้นที่ริมน้ำในพื้นที่ศึกษาโดยจัดทำทางเดินคอนกรีตริมตลิ่งตลอดแนวแม่น้ำสะแกกรัง โดยเริ่มสร้างที่หน้าศาลากลางจังหวัดก่อนแล้วจะทยอยทำจนครบตลอดแนวแม่น้ำ ซึ่งในขั้นต้นได้จัดทำทางเดินคอนกรีตนี้บริเวณหน้าศาลากลางจังหวัดจนแล้วเสร็จและทำการไล่ที่เรือนแพที่จอดในเทียบท่าในบริเวณนี้ออกไปโดยให้เหตุผลว่าเพื่อความ เป็นระเบียบเรียบร้อยสะอาดตา โดยจัดที่ตั้งเรือนแพให้ใหม่โดยให้ไปอยู่บริเวณใกล้กับสะพานพัฒนาภาคเหนือ ยังผลให้ชาวชุมชนเรือนแพเกิดความไม่พอใจและรวมกลุ่มกันต่อต้าน จนโครงการดังกล่าวต้องหยุดชะงักลง เพื่อหาข้อตกลงและหาข้อสรุปกันอยู่ เพราะในลักษณะดังกล่าวนี้กลับมีเรือนแพทรงไทยที่สร้างขึ้นใหม่มาตั้งอยู่ 1 หลังโดยเป็นของข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ของเมืองอุทัยธานี ทำให้เกิดความไม่ยุติธรรมขึ้น ชาวชุมชนเรือนแพจึงต้องการเรียกร้องสิทธิอันพึงชอบและแสดงเหตุผลถึงความ เป็นชุมชนที่อยู่กันมายาวนานมีลักษณะวัฒนธรรมที่ฝังลึกในสถานที่ซึ่งควรให้เรือนแพตั้งอยู่ในบริเวณดังกล่าวได้ต่อไป

5.2.2-ง โครงการจัดกิจกรรมต่างๆในพื้นที่ศึกษา

ในการจัดกิจกรรมต่างๆของทางภาคราชการนั้นมีข้อเสียตรงที่ขาดการร่วมมือของฝ่ายอื่นๆ ทั้งภาคประชาชนและชาวชุมชนเรือนแพ ทำให้กิจกรรมหลายกิจกรรมขาดบรรยากาศของความเป็นชุมชนไป เช่น การเทศการงานประเพณีต่างๆ อาทิ งานลอยกระทง ซึ่งลักษณะดังกล่าวนี้ทางส่วนของเทศบาลเมืองอุทัยธานีก็เล็งเห็นปัญหาดังนี้บ้างแล้ว โดยมีนโยบายตั้งให้ประชาชนและชุมชนเรือนแพมีส่วนร่วมให้มากขึ้น ซึ่งกำลังอยู่ในขั้นดำเนินการอยู่

นอกจากนี้ยังมีโครงการในการส่งเสริมอาชีพของชุมชนชาวแพ คือ การส่งเสริมให้เลี้ยงปลาในกระชังซึ่งอยู่ในโครงการกระชังปลาหลวงในพระราชดำริ ด้วยเล็งเห็นความสำคัญของอาชีพชาวแพอาชีพนี้ ว่าจะเป็จุดเด่นของชุมชนได้ และอาจแก้ไขเศรษฐกิจภายในชุมชนเรือนแพได้ โดยมีกานำพันธุ์ปลา เช่น ปลาแรด ปลาสรวย ปลาเทโพ มาแจกจ่ายกับชาวแพโดยไม่เสียค่าใช้จ่ายใดๆ ซึ่งในอนาคตทางจังหวัดต้องการให้สินค้าประเภทปลาจากกระชังในพื้นที่ศึกษาที่นี้เป็นสินค้าขึ้นชื่อประจำจังหวัดเลยทีเดียว

5.2.3 บทบาทจากภาคองค์กรเอกชนและประชาชน

ในบริเวณพื้นที่ศึกษานั้นนอกจากบทบาทของชาวชุมชนเรือนแพและทางภาครัฐแล้วยังบทบาทที่เกิดจากองค์กรภาคเอกชนประชาชนเข้ามาช่วยกันแก้ปัญหาหลายๆอย่าง โดยมีทั้งการรณรงค์เผยแพร่และประชาสัมพันธ์ อาทิเช่น องค์กรชุมชน ภาคเอกชน และประชาชนในเทศบาลอุทัยธานี มีการรณรงค์ เผยแพร่ประชาสัมพันธ์ให้ลดการทิ้งของเสียลงในแม่น้ำ) โดยมีรายละเอียดดังนี้

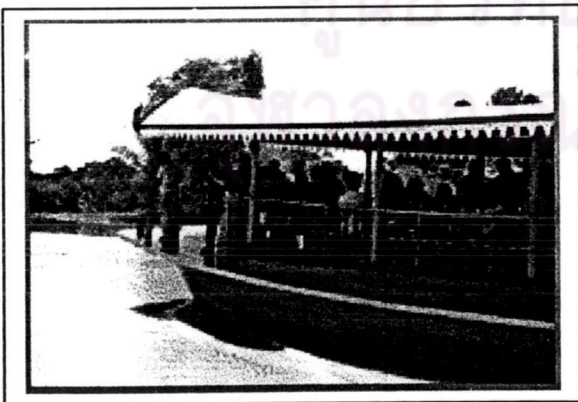
1. รณรงค์และประชาสัมพันธ์ให้โรงงานอุตสาหกรรมและสถานประกอบการต่าง ๆ เช่น โรงงานโรงพยาบาล ฟาร์มเลี้ยงสัตว์ ทำระบบบำบัดน้ำเสีย ทำน้ำให้สะอาดก่อนที่จะทิ้งลงในแม่น้ำ
2. รณรงค์และประชาสัมพันธ์ให้ภัตตาคาร ร้านอาหาร บ้านเรือน มีการทำบ่อดักไขมันจากเศษอาหารก่อนปล่อยน้ำเสียจากครัวลงแม่น้ำ
3. รณรงค์และประชาสัมพันธ์ในการห้ามทิ้งขยะ สิ่งปฏิกูล น้ำเสีย และน้ำมัน ลงในแม่น้ำโดยตรง
4. รณรงค์และประชาสัมพันธ์ให้ลดการใช้สารที่มีพิษ เช่น ตะกั่ว แคดเมียม และสารเคมีกำจัดศัตรูพืช บริเวณสวนพืชผักตลิ่งและบริเวณสวนลอยน้ำของชาวแพ

5. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้ง องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ชุมชน อาสาสมัคร ร่วมกันรณรงค์กำจัดขยะ และสิ่งปฏิกูลในน้ำ เช่น ขยะ ขากสัตว์ วัชพืชในน้ำ อันเป็นสาเหตุให้เกิดน้ำเน่าเสียได้ ซึ่งจากข้างต้นนี้จะเห็นได้ว่าประชาชนในตัวเมืองก็เล็งเห็นความสำคัญของบริเวณพื้นที่ศึกษาโดยมุ่งประเด็นไปที่การรักษาบริเวณศึกษาของลำน้ำสะแกกรังเป็นหลักก่อน

5.2.4 บทบาททางการท่องเที่ยวในชุมชนเรือนแพ

นอกจากกิจกรรมข้างต้นที่กล่าวมาแล้วนั้นในพื้นที่ศึกษายังมี กิจกรรมสำคัญในรูปการท่องเที่ยวทั้งจากในชุมชนเอง ภาครัฐและภาคเอกชนที่เล็งเห็นตรงจุดนี้ทำให้พื้นที่ศึกษาสามารถเป็นจุดแข็งข้อดีที่เกิดขึ้น เพื่อการพัฒนาชุมชนแต่ทางภาครัฐก็ควรจะเข้ามาดูแลบทบาทของชุมชนให้ชัดเจน ไม่ใช่เอากการท่องเที่ยวมาเป็นตัวทำลายวิถีชีวิตและวัฒนธรรมดั้งเดิมที่มีอยู่ เพราะนักท่องเที่ยวที่มาชมที่นี้จุดประสงค์ก็ต้องการสัมผัสกับวิถีชีวิตและวัฒนธรรมเหล่านี้

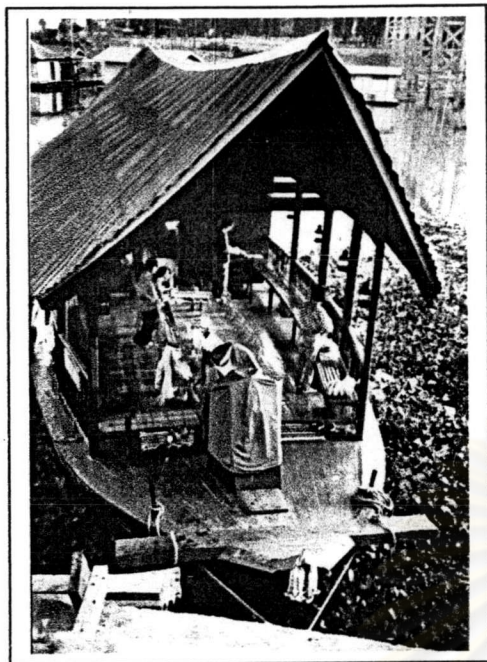
ปัจจุบันชุมชนเรือนแพในพื้นที่ศึกษาเป็นที่รวมกิจกรรมหลายอย่างในหลายๆแง่ ทั้งในแง่กิจกรรมระดับชุมชนและกิจกรรมระดับจังหวัด เพราะด้วยสภาพแวดล้อมที่งดงามค้ำน้ำเรียบมีเพียงลมพัดเอื่อยๆ มีทัศนียภาพเรือนที่น้ำเร็นรม โดยกิจกรรมในชุมชนที่เกิดขึ้นนั้นมีในลักษณะทั้งเชิงวัฒนธรรมดั้งเดิมและในเชิงการท่องเที่ยวอย่างตัวอย่างกิจกรรมเชิงท่องเที่ยวมีดังนี้ เช่น บางเรือนแพได้เปิดบริการให้เข้าพักอาศัยทั้งแบบเช่าพักอาศัยไปเลยหรือแบบพักอาศัยร่วมกับชาวชุมชน(HOME STAY)ของแพคุณลุงสมบัติ ซึ่งในส่วนนี้ยังได้รับแรงสนับสนุนจากทางเทศบาลเมืองอุทัยธานีอีกด้วย นอกจากนี้ยังมีกิจกรรมท่องเที่ยวด้วย เช่น ล่องเรือนรับประทานอาหาร , บริการเรือแม่ล้นท่องเที่ยว ,บริการเรือพายในลุ่มแม่น้ำสะแกกรังชมชุมชนเรือนแพ ,และบริการเรือแคนูเรือคายักไว้พายชมธรรมชาติและความงามของสถาปัตยกรรมท้องถิ่นด้วย โดยเฉพาะตามลำน้ำสะแกกรังสองฟากฝั่งแม่น้ำที่มีชาวแพอาศัยอยู่นั้น นักท่องเที่ยวจะเห็นชาวแพที่อาศัยอยู่ในแพเรือนไม้ ซึ่งสร้างอยู่บนแพลูกบวบไม้ไผ่ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพชาวประมง และทำปาลาย่างแห้งรมควัน บริเวณเรือนแพยังมีกระชังเลี้ยงปลาสวย ปลาแรด ผู้ที่ต้องการชมทิวทัศน์สองฝั่งแม่น้ำ ว่าจ้างเรือบริเวณท่าเรือตลาดสดเทศบาลเมืองได้ ซึ่งมีทั้งคนไทยและชาวต่างชาติที่แวะเวียนมาใช้บริการอยู่ไม่ขาดสาย โดยกิจกรรมเชิงท่องเที่ยวส่วนหนึ่ง(ระดับเล็กๆ)นั้นชาวชุมชนจะเป็นผู้ดำเนินการเอง ซึ่งถือว่าเป็นส่วนหนึ่งให้ชาวชุมชนเกิดรายได้ขึ้นส่วนหนึ่ง

ภาพที่ 5.32 กิจกรรมเรือแม่ล้นที่ชมชุมชนเรือนแพในแม่น้ำสะแกกรัง

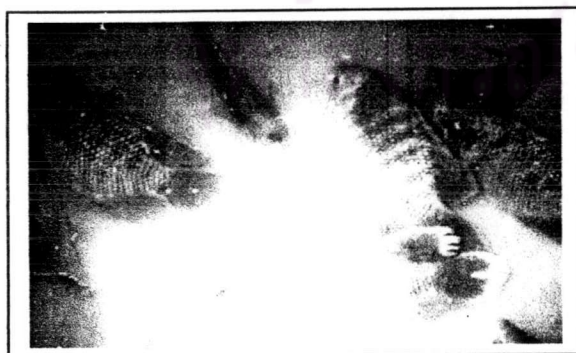

ภาพที่ 5.33 ภาพเรือนแพในบริเวณที่ประกอบกิจการท่องเที่ยวโดยมีเรือนำเที่ยว

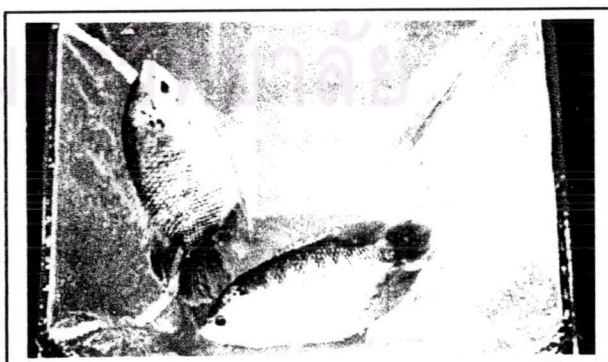

ภาพที่ 5.34 กิจกรรมนั่งเรือรับประทานอาหารเช้าที่ชุมชน
เรือนแพและลำน้ำสะแกกรังโดยเรือนี้จะจอดอยู่หน้าตลาด

นอกจากนี้กิจกรรมของชาวแพที่มีก็จะเกิดขึ้นตามอาชีพของตน เช่น มีชาวแพอยู่ไม่น้อยที่รับจ้างพายเรือล่องในแม่น้ำสะแกกรังตามความประสงค์ของผู้ว่าจ้างซึ่งเป็นส่วนส่งเสริมกิจกรรมทางการท่องเที่ยวด้วย ส่วนฝั่งแม่น้ำด้านตะวันออกเป็นเกาะเทโพ มีสวนผลไม้ และป่าไม้ตามธรรมชาติ ซึ่งก็เกิดกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวการพาเที่ยวสวนชมสวนผลไม้และป่าไม้ เป็นการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์นิเวศวิทยา ซึ่งยังมีการขายผลไม้เป็นเหมือนสินค้าท้องถิ่น และตามที่ชุมชนเรือนแพแห่งนี้เป็นแหล่งการเลี้ยงปลาในกระชัง ชาวเรือนแพเหล่านี้ส่วนใหญ่ที่ประกอบอาชีพทำการประมงในช่วงเช้าหลังจากที่ได้ปลามาจะนำมาฆ่าแหละ เสียบไม้เป็นแผง ผึ่งให้แห้ง อย่างรมควันทำเป็นปลาแห้ง และนำไปขายในตลาด โดยตามเรือนแพริมน้ำเหล่านี้ที่มีกระชังปลาจะเลี้ยงพวกปลาสวาย ปลาแรด และปลาเทโพ เพราะเหมาะกับลำน้ำที่นี้ หาพันธุ์ปลาง่ายและราคาดี ซึ่งตามปกติปลาแรดที่เลี้ยงในกระชังจะไม่คววมเหมือนปลาแรดที่เลี้ยงในบ่อดินอยู่แล้ว แต่ปลาแรดในกระชังของที่นี่นับว่าขึ้นชื่อมาก เพราะเนื้อแน่นนุ่มและหวาน บางคนกล่าวว่า เป็นเพราะน้ำที่นี่มีการไหลเวียนดีและอาจมีแร่ธาตุบางอย่างอยู่ ปลาแรดจึงมีเนื้อนุ่ม

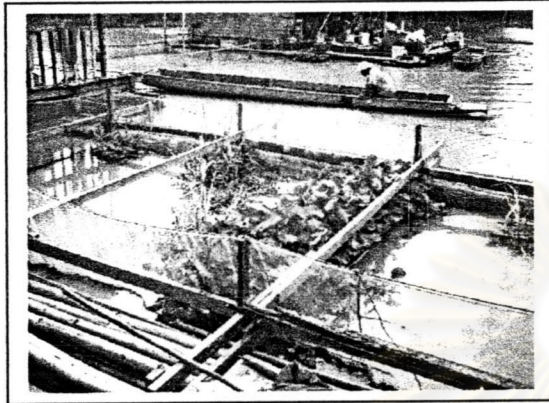

ภาพที่ 5.35 ภาพปลาแรดในกระชังที่เลี้ยงใน
ชุมชนเรือนแพ

ภาพที่ 5.36 ภาพปลาแรดในกระชังที่เลี้ยงในชุมชนเรือน
แพมีลักษณะสมบูรณ์

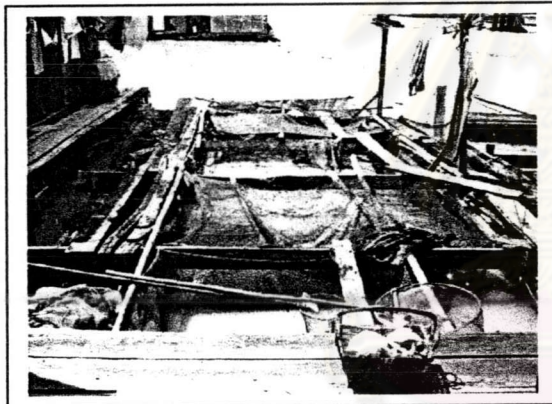
และด้วยตามความสำคัญของการเลี้ยงปลาในกระชังในชุมชนที่นั่น ก่อให้เกิดเป็นโครงการกระชังปลาหลวงในพระราชดำริ โดยได้รับการส่งเสริมจากภาครัฐ ผลักดันให้เป็นสินค้าขึ้นชื่อประจำท้องถิ่นอีกด้วย (ซึ่งเรือบางแพมายึดอาชีพนี้ก็เพราะมีโครงการนี้เกิดขึ้น : บทสัมภาษณ์คุณอนงค์ แพเลขที่ 298 หน้าวัดพิชัยปุณนาราม)

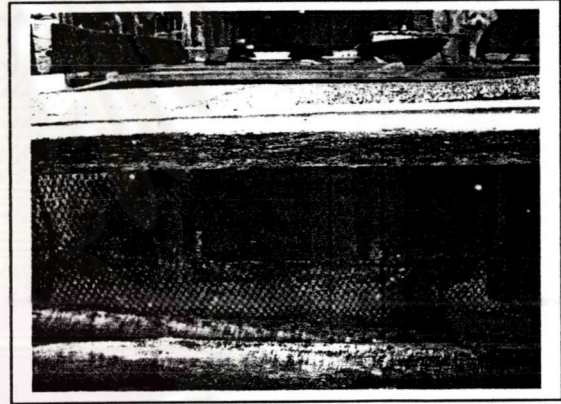
ภาพที่ 5.37 ภาพกระชังเลี้ยงปลาของเรือแพคุณฉลอง สุดเขต แพเลขที่ 55/1

ภาพที่ 5.38 ภาพกระชังเลี้ยงปลาของเรือแพคุณอำนาจยเสื่อพุม แพเลขที่ 128

ภาพที่ 5.39 ภาพกระชังเลี้ยงปลาของเรือแพคุณอนงค์ แพเลขที่ 298

ภาพที่ 5.40 ภาพกระชังเลี้ยงปลาของเรือแพคุณอนงค์ แพเลขที่ 298

และจากสภาพความเป็นอยู่ที่สามารถพบเห็นตามสองฝั่งลำน้ำสะแกกรังที่เหมาะสมสำหรับนั่งเรือชมวิวและทิวทัศน์ทำให้เกิดกิจกรรมการท่องเที่ยวอย่างจริงจังขึ้น โดยจะมีการนั่งเรือพาเที่ยวไปถึง อำเภอมนิรมย์ จังหวัดชัยนาทก็ได้ โดยจะวนเฉพาะรอบตัวเกาะเทโพ หรือนักท่องเที่ยวสามารถว่าจ้างเรือจากบริเวณท่าเรือตลาดสดเทศบาลเมืองอุทัยธานี เรือจะล่องไปมนิรมย์ ใช้เวลาประมาณ 2 ชั่วโมง ถ้าล่องเรือในช่วงเย็น คือประมาณ 16.00-18.00 น. จะได้เห็นพระอาทิตย์ตกซึ่งสวยงามมาก และในช่วงเดือนธันวาคม-มกราคม จะก็มีโอกาสได้เห็นยอดกปลาตั้งเรียงรายตามคั้งน้ำ บางครั้งอาจได้เห็นชาวบ้านพายเรือมาเก็บผักตบชวา เพื่อนำไปปองแข่งปลา หรือจะนำไปเลี้ยงหมูก็ได้ และในตอนเช้าๆบริเวณตลาดเทศบาลนั้นก็เป็นแหล่งดึงดูดนักท่องเที่ยว โดยมีตลาดเช้าเมืองอุทัยธานี ซึ่งจะเป็นตลาดริมน้ำติดกับตลาดสดเทศบาลตลอดแนวริมแม่น้ำสะแกกรังที่ผ่านบริเวณตลาดเทศบาล ซึ่งก็มักจะมีนักท่องเที่ยวต่างถิ่นมาเยี่ยมชมอยู่เสมอ

กิจกรรมเด่นๆที่ส่งเสริมการท่องเที่ยวในบริเวณพื้นที่ศึกษามีดังนี้

5.2.4-ก. กิจกรรมพายเรือคายัคที่แม่น้ำสะแกกรัง

จังหวัดอุทัยธานี จัดโครงการส่งเสริมการท่องเที่ยวทางน้ำ ที่บริเวณแม่น้ำสะแกกรัง โดยจัดเรือคายัคขนาด 2-3 ที่นั่ง บริการนักท่องเที่ยวในราคาอย่างเหมาะสม ล่องชมภาพวิถีชีวิตชาวแพ สองฝั่งแม่น้ำสะแกกรัง อันเป็นสัญลักษณ์อันโดดเด่นของเมืองอุทัยธานี ให้บริการเรือคายัคได้ที่ ศูนย์บริการ อส.ท่องเที่ยว ทำนาลานสุพรรณนิการ์ หน้าศาลากลาง จังหวัดอุทัยธานี ซึ่งสามารถสอบถามรายละเอียดที่ กลุ่มงานปกครองจังหวัดอุทัยธานี

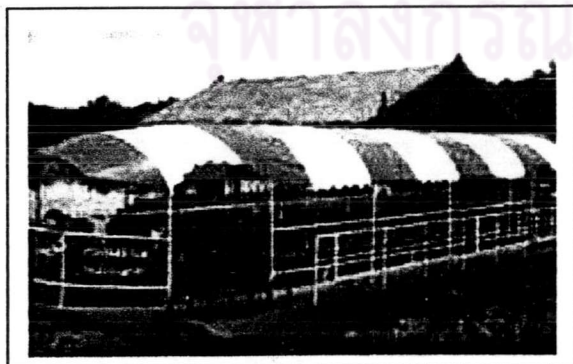
ภาพที่ 5.41 ภาพกิจกรรมพายเรือคายัคในแม่น้ำสะแกกรัง

ภาพที่ 5.42 ภาพกิจกรรมพายเรือคายัคในแม่น้ำสะแกกรัง

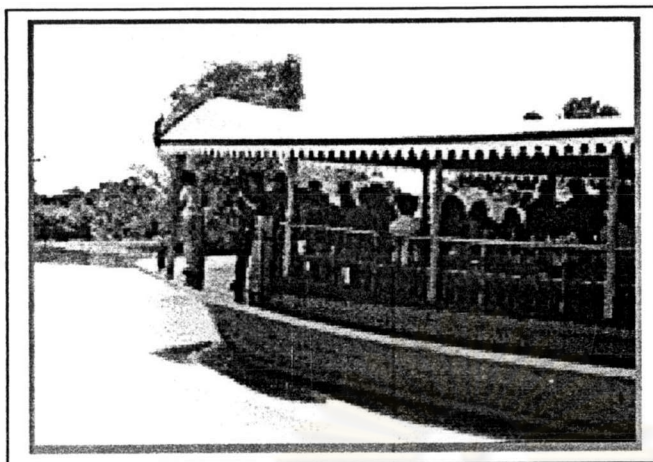
5.2.4-ข. โครงการเรือเมล์ของหอการค้าจังหวัดอุทัยธานี

โครงการนี้ เริ่มดำเนินการมาตั้งแต่วันที่ 1 กันยายน 2544 แต่จะเปิดรอบปฐมฤกษ์ เรือเมล์ท่องเที่ยวลำน้ำสะแกกรัง ในวันที่ 12 กันยายน 2544 เวลา 09.09 น. ซึ่งการดำเนินโครงการใช้งบประมาณลงทุนทั้งสิ้น 150,000 บาท

ภาพที่ 5.43 ภาพเรือเมล์ท่องเที่ยว
ภายในพื้นที่ศึกษา

5.2.4-ค. โครงการชมวิถีชีวิตชาวแพริมแม่น้ำสะแกกรังของภาคราชการ

ภาพที่ 5.44 ภาพเรือ
ท่องเที่ยวชมวิถีชีวิตชาว
แพภายในพื้นที่ศึกษา

โครงการดังกล่าวนี้ ผู้รับผิดชอบคือ ททท.ภาคกลาง เขต7(ลพบุรี สิงห์บุรี ชัยนาท อุทัยธานี นครสวรรค์) ได้จัดการท่องเที่ยวกินลมชมวิวยุโรปรับประทานปลาแรดที่แม่น้ำสะแกกรัง จังหวัดอุทัยธานี ล่องเรือชมวิถีชีวิตชาวแพริมแม่น้ำสะแกกรัง ชมการเลี้ยงปลากระชัง การจับปลาตามธรรมชาติ รับลมเย็นสบาย ชมวัดอุโปสถาราม หรือที่ชาวบ้านเรียกกันว่าวัดโบสถ์ ที่ตั้งอยู่ริมแม่น้ำสะแกกรัง และสำหรับผู้สนใจสัมผัสวิถีชีวิตเรือนแพริมแม่น้ำสะแกกรังอย่างใกล้ชิด มีเรือนแพที่เปิดเป็นที่พักลักษณะโฮมสเตย์ ซึ่งโครงการนี้เป็นผู้สนับสนุน คือ เรือนแพของคุณลุงสมบัติ มีกิจกรรมสำหรับนักท่องเที่ยว อาทิ การใส่บาตรยามเช้า หัดพายเรือ เล่นน้ำโดยใช้ชูชีพไม้ไผ่ ชมการทำไรตีสายไหม (อาชีพของคุณลุงสมบัติ) การเลี้ยงปลากระชัง หรือจะติดตามคุณลุงพายเรือไปขายของที่ตลาดเทศบาลก็ได้

5.2.4-ง. โครงการการท่องเที่ยวของภาคเอกชนของคุณวิระ บำรุงและคุณ บุญสม พูลสวัสดิ์

1. เริ่มต้นจากการชมตลาดเช้าของเมืองอุทัยธานี ที่สะพานภาพวิถีชีวิตของชาวอุทัยธานี มีสินค้าพื้นเมืองของจังหวัดขายมากมาย เช่นปลาแรด ขนมังง ผลไม้หลากหลายชนิด
2. ล่องเรือแม่น้ำสะแกกรัง ชมวิถีชีวิตชาวแพ2ฝั่งแม่น้ำสะแกกรัง สายเลียดใหญ่ที่หล่อเลี้ยงเมืองอุทัยธานี โดยสามารถล่องเรือจากบริเวณตลาดเทศบาลเมือง ผ่านวัดอุโบสถ ศาลหลักเมือง วัดภูมิจิตรม วัดท่าซุง และแวะชมชมแปลงผัก ปลอดสารพิษ ที่บ้านเกาะคู้งลำภา ตำบลท่าซุง ปากแม่น้ำเจ้าพระยาไหลผ่านตัวจังหวัดอุทัยธานี โดยจะนั่งเรือไปถึง อำเภอมนोरมย์ จังหวัดชัยนาทก็ได้ โดยจะวนเฉพาะรอบตัวเกาะเทโพ หรือนักท่องเที่ยวสามารถว่าจ้างเรือจากบริเวณท่าเรือตลาดสดเทศบาลเมืองอุทัยธานี เรือจะล่องไปมนोरมย์ ใช้เวลาประมาณ 2 ชั่วโมง ถ้าล่องเรือในช่วงเย็น จะได้เห็นพระอาทิตย์ตกซึ่งสวยงามมาก และในช่วงเดือนธันวาคม-มกราคม จะเห็นยอดปลาค้างคาวเต็มไปหมด บางครั้งอาจได้เห็นชาวบ้านพายเรือมาเก็บผักตบชวา เพื่อนำไปโปรงแข่งปลา หรือจะนำไปเลี้ยงหมูก็ได้

เรือล่องแม่น้ำสะแกกรัง หากเป็นเรือเล็กจุได้ประมาณ 10-12 คน ล่องเรือไปถึงวัดท่าซุงราคาประมาณ 1,000 บาท หากไปถึงมนोरมย์ ประมาณ 1,500บาท ไปถึงวัดท่าซุง หากต้องการล่องเรือขนาดใหญ่ก็มีด้วย

ด้วยความสัมพันธ์ของบทบาทประเด็นต่างๆในพื้นที่ศึกษาผนวกกับลักษณะทางกายภาพและลักษณะทางวัฒนธรรมที่มีเอกลักษณ์เฉพาะชุมชนที่ไม่เหมือนชุมชนเรือนแพที่อื่น ทั้งจากการรักษารูปแบบสถาปัตยกรรม ,สถาปัตยกรรมสังคมวัฒนธรรมและเศรษฐกิจที่สืบทอดมาหลายชั่วอายุคน ซึ่งโดยทั่วไปเรือนแพในพื้นที่ศึกษานั้นนั้นมักจะถูกกล่าวขานในด้านคุณค่าทางธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งที่กล่าวมาจะเป็นส่วนหนึ่งในการวางแผนทางการจัดการกับพื้นที่ว่าควรจะมีทิศทางใดจึงจะเหมาะสมที่จะเข้าทำการอนุรักษ์

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย